

F 568 / 9

568/a

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS

1963
3. ÉVF.

3-4
SZÁM

BUDAPEST

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT

A Z O R V O S I K Ö N Y V T Á R O S

Az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ

T á j é k o z t a t ó j a

1963

3. évfolyam

3-4.szám

T A R T A L O M

	old.
Az orvosi könyvtárosok III. országos értekezlete	3
dr. VARGA Lajos megnyitója	4
dr. SZÉKELY Sándor bevezetője	11
Az orvostudományi könyvtári hálózat helyzete	16
Egészségügyi intézmények szakkönyvtárainak gazdasági működése	40
Hozzászólások és válasz /dr. MUZSÁS Lajosné, dr. ARATÓ Lászlóné, dr. RETHELYI Jenő, FÖLDY Lajosné, dr. LUSZTIG Gábor, dr. KÖRPÁSSY Béláné, dr. SZABÓ Zsolt, dr. BARÁNY János, BERCZY Zoltán, dr. RINGELHANN Béla, PÁLFY Gyula, dr. CSZECZKY Tibor, dr. VIGH Béla, KOBOR János, ZALLAR Andor, BÁNYAI Mária, dr. ADLER Péter, dr. Nagy András, RADNÓTI Károly, dr. SZÉKELY Sándor/. . .	51
Tájékoztatás az orvosi könyvtárakban . . .	79
Hozzászólások és válasz /dr. SZÉKELY Sándor, ERŐSS László, ZALLAR Andor, dr. GÁL Imréné, dr. MIHALYI Györgyné, KAPRONCZAY Istvánné, KALLAI László, dr. BARÁNY János, dr. LIGETI Imre, dr. SZEPESI Zoltáné, PÁLFY Gyula, dr. SZÉKELY Sándor/. . .	96

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROSOK III.

ORSZÁGOS ÉRTEKEZLETE

1963. március 25-26-án tartották Budapesten a Semmelweis tereben az OKK rendezésében az orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók III. országos értekezletét. A tanácskozás mintegy kétszázan jelentek meg, a megjelenteknek körülbelül a fele orvos, a fele könyvtáros volt.

A tanácskozás programját két napirendi pont keretében bonyolították le, amelyekhez az anyagot előre megküldték a meghívottaknak.

Dr. Varga Lajos, az orvostudományok doktora, az Egészségügyi Tudományos Tanács titkárságának vezetője mondott megnyitót, majd a napirend első pontjának /Az orvostudományi könyvtári hálózat helyzete/ vitája következett. Másnap került sor a második napirendi pont tárgyalására /Tájékoztató az orvosi könyvtárakban/.

A vitában 29-en vettek részt, 19 felszólaló az első, 10 pedig a második témával kapcsolatban mondta el javaslatait, észrevételeit.

Az első nap estéjén baráti vacsorán vett részt a meghívottak jelentős része. A második napon a megbeszélés lezárása után az érdeklődők csoportosan megtekintették az Országos Orvostörténeti Könyvtárat, a Budapesti Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárát illetve a Péterfy Sándor ut-

cai kórház könyvtárát. Az orvosok egy része pedig tudományos filmvetítésen vett részt.

Az alábbiakban, Az Orvosi Könyvtáros e számában, a III. országos értekezlet anyagát tesszük közzé. A napirenden szerepelt beszámolókat teljes terjedelemben, a hozzászólásokat némileg rövidített formában. Reméljük, olvasóink mindennapi munkájukban jól fel tudják majd használni az értekezleten elhangzottakat.

A szerkesztőbizottság

dr. Varga Lajos, az orvostudományok doktora, az Egészségügyi Tudományos Tanács Titkárságának vezetője megnyitja az értekezletet:

Öszinte, meleg szeretettel köszöntöm Önöket az Egészségügyi Minisztérium Tudományos Tanácsa nevében.

Nagy öröm és nagy megtiszteltetés számomra, hogy az orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók értekezletét megnyithatom és néhány gondolatot ebből az alkalomból elmondhatok.

Az első és legfontosabb az, amit az MSZMP VIII. Kongresszusának határozata a következőkben fejez ki: "A szocialista építőmunka előrehaladásával megnő a tudomány szerepe: a tudomány közvetlen termelőerővé válik. Szükséges, hogy évről-évre emeljük a nemzeti jövedelemnek a tudományok és a technika műszaki fejlesztésére fordított há-

nyadát.

A tudomány tervszerű fejlesztésében, eredményeink felhasználásában még csak a kezdeti lépéseket tettük meg. A gyorsabb előrehaladást gátolja a szellemi és anyagi erők szétaprózottsága, gyakran célszerűtlen felhasználása, a konzervativizmus, a szubjektivizmus, a tudomány irányításának hibái és az elavult szervezeti formák. A marxista világnézet tért hódított, de még nem vált minden területen a tudományok művelésének általánosan elfogadott világnézeti és módszertani alapjává."

Mindezt azért emeltem ki a kongresszusi határozatokból, hogy világosan lássuk azt a fokozott felelősséget, amely mind a szakkönyvtárak vezetőire, dolgozóira, mind a kutatókra a tudomány fejlesztésében - beleértve az orvostudományt is - az elkövetkező években hárul.

A második nagyon fontos kérdés az, hogy az Eü.M. Egészségügyi Tudományos Tanácsának és a szakkönyvtári munkának célkitűzései nagyon közel esnek egymáshoz. Egyik a másik nélkül igazán eredményesen jó munkát nem tud végezni. Ismeretes, hogy a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány határozatot hozott az országos távlati tudományos kutatási tervről.

Megállapította, hogy:

- 1./ a távlati tudományos kutatási terv megfelelő alapot nyújt a tudományos kutatás magasabb szintre emeléséhez;

- 2./ hatékonyságának fokozásához;
- 3./ tervszerűségének növeléséhez;
- 4./ továbbá ahhoz, hogy a tudományos kutatás a jövőben fokozottabb mértékben szolgálja a szocialista építést.

Igyen szabad mindjárt itt megemlítenem, hogy a kormányhatározat 73 távlati tudományos kutatási főfeladatot jelöl meg. Köztük kettő olyan van, amelyért kizárólag az Egészségügyi Minisztérium a felelős. Az egyik az 56-os főfeladat: a főbb népbetegségek, az előregedés, valamint a csecsemő és újszülött ellátás orvosi és közegészségügyi problémái. A másik az 57-es: a munkaképesség megővására és a foglalkozási ártalmak megelőzésére szolgáló kutatások.

Az sem titok, hogy elkészült az Egészségügyi Minisztérium 5 éves távlati és az 1963 évi kutatási terve is. A tervekből kiderül, hogy az Egészségügyi Minisztériumhoz tartozó intézmények között sok olyan van, amelyik nemcsak a Minisztérium előbb említett két főfeladatának kutatásában vesz részt, hanem más főhatóságokhoz kapcsolódó több főfeladat egyik - másik témacsoportjának a kutatásában, kidolgozásában is.

21 olyan főfeladat van, amelyekért más főhatóságok a felelősek, de kidolgozásukban a mi intézeteink, az Eü.Minisztériumhoz tartozó intézetek is részt vesznek.

Az 1963 évi kutatási tervekben kerekén 200 egészségügyi intézmény 800 témával szerepel.

Hogyan tud részesévé válni a szakkönyvtár a tudományos kutatásnak, hogyan tudja segíteni a kutatókat?

Legfőként azzal, hogy közvetlenül vagy közvetve /pl. átkölcsönzéssel/ biztosítja a szükséges irodalmat. Minél kevesebb időt kell eltölteniök a kutatóknak az irodalom keresésével, annál több időt tudnak fordítani magára a kutatásra. Így növelhetik a szakkönyvtárak - ha szabad ezt a szót használnom - a kutatók termelékenységét.

A tudomány művelése nem lehet öncélú, természetesen az orvostudományé sem. A tudományos kutatásnak végső soron a gyakorlatot kell szolgálnia, így az orvostudományi kutatásnak a betegségek megelőzését, korai felismerését, a korszerű gyógyítást és az egészségügyi ellátás színvonalának állandó emelését. Ez nem kis mértékben függ a jó szakképzettség megszerzésétől és a továbbképzéstől, beleértve a gyakorló orvosok továbbképzését, szak tudásuk bővítését is.

Ki tagadhatná, hogy a szakképzés és a továbbképzés állandóan bővül mind mennyiségileg, mind minőségileg és egyre nagyobb jelentőségre tesz szert. Ez sem képzelhető el azonban a szakkönyvtárak jó munkája, széleskörű, eredményes szolgáltatásai nélkül.

Már az állagából is kiderül, hogy milyen sokrétű nagy hozzáértést és segítőkészséget jelent az a szakkönyvtári feladat, amelynek jó végrehajtásától nemcsak új tudományos eredmények megszületése, hanem a korszerű betegellátás is függ.

Az idő rövidsége - sajnos - nem engedi meg, hogy a szakkönyvtári munkának a kutatás és gyógyító-megelőző ellátás jótékony, termékenyítő kölcsönhatása minden Bernájáról, lehetőségéről beszéljek. Mégis azt kell mondanom, hogy van olyan tapasztalat, amely mellett szó nélkül nem haladhatunk el. Ez a hazai irodalom még alaposabb megismerése és megismertetése, a másik pedig azoknak a hazai országoknak különböző fővárosaiban közös szerkesztésben megjelenő nemzetközi folyóiratoknak a terjesztése, amelynek még bizony elég szűk az olvasó tábora. Nem kívánom ezt a néhány, általában német és angol nyelven is megjelenő folyóiratot felsorolni. Hasz ezek - legalább is előttünk - jól ismertek, pl. a "Cor et Vasa" vagy "Santé Publique" stb.

Hangulyozni szeretném: fontos kötelességünk, hogy ezeknek a folyóiratoknak és a magyar irodalomnak olvasótáborát állandóan növeljük. A magyar tudós a világ bármely országában jól ismert és elismert. De vajon nincs-e tennivalónk az itthoni eredmények jobb megismertetésével és elismertetésével kapcsolatban? Ugy gondolom, hogy van.

Felvetődik az a kérdés, van-e elég erőnk az előttünk álló feladatok jó megoldásához. Pillanatig sem lehet kétséges: nyugodtan igenlő választ adhatunk. Nemcsak azért mert szakkönyvtári hálózatunk sokat fejlődött és állandóan továbbfejlődik, hanem azért is, mert ennek a hálózatnak a dolgozói, vezetői hivatásuk magaslatán állnak. Közvetlen tapasztalatból is tudom, milyen nagy hozzáértéssel, segítőkészséggel és becsületesen végzik munkájukat.

Az Bü.Mi.Tudományos Tanácsa nemcsak ismeri és nagyra értékeli a szakkönyvtárak munkáját, hanem kész minden lehetséges segítséget megadni, amire a szakkönyvtáraknak szükségük van vagy szükségük lesz. Ugy hiszem ezt az ígéretet a szakkönyvtárakat igénybevevő orvosok, orvostanácsadók, gyógyszerészek és más kutatók nevében is nyugodtan megtehetem, annál is inkább, mert ez nem új dolog. A kutatók szaktudásukkal eddig is készek voltak segíteni a szakkönyvtárak munkáját, s legfeljebb arról lehet szó, hogy a várható, egyre növekedő igénybevétel ezt a folyamatot még jobban elmélyítse, még jobban kiszélesítse. Annál is inkább, mert nemcsak a munkaterület közös, hanem az elérendő cél is.

Hogyan fogalmazható meg tömören közös célkitűzésünk?

A legnagyobb magyar higiénikusnak, a 120 éve szü-

letett Fodor Józsefnek a jelmondatával: "Az egészség a legnagyobb gazdagság, a legnagyobb hatalom, a legnagyobb boldogság! Tedd egészségesse a népet és ezzel hatalmassá, gazdaggá, boldoggá teszed hazádat!"

Tudjuk, hogy Fodor József erről csak álmodozni, tervezgetni tudott. Boldogok lehetünk mi, a mi nemzedékünk és az utánunk jövők, akiknek megadott, hogy Fodor József jelmondatát valóra tudják váltani.

Befejezésként még annyit, hogy 1891-ben ünnepelték az 50 esztendővel ezelőtt elhunyt Korányi Frigyes 25 éves tanári jubileumát. Sokan köszöntötték: közéleti vezetők, tanártársai és tanítványai. Korányi a köszöntésekre adott válaszában - a többi között - azt is hangsúlyozta, hogy pályafutása során mindig kitartóan foglalkozott a tudomány és az orvosi hivatás kérdéseivel: "Ez a kitartás volt - mondta - mentő horgonyom... Ugy induljanak neki az élet utjainak, hogy törekedjenek a legmagasabbra és vigyék magukkal az utra a fiatal lélek rugalmasságát, a meleg szív lelkesítőjét, a kellő felkészültséget és a megtörhetetlen kitartást."

Kérem, vessék jól az emlékezetükbe, zárják jól a szívükbe Fodor József és Korányi Frigyes nagyszerű szavait.

Őszintén kívánom, hogy ez az értekezéslet sikerekben gazdag legyen, s amikor az értekezésletet megnyitom,

kívánom azt is, hogy az értekezletet követő évek mindannyiunk számára s népünk javára sok sikert hozzanak. Ugyanakkor valamennyiünk s az egész világ népeinek számára békét, s Önöknek és Önökön keresztül a szakkönyvtárak minden dolgozójának jó erőt és egészséget kívánok.

dr.Varga Lajos megnyitó szavai után dr.Székely Sándor, az Országos Orvostudományi Könyvtár igazgatója tartotta meg bevezetőjét; az első napirendi pont előtt még néhány megjegyzést tett a témához:

Varga elvtárs utalt az orvosi gyakorlat és a könyvtári munka közötti szoros kapcsolatra. A jó könyvtári munka sokat tud segíteni az orvosoknak és ez a mi feladatunk és célunk.

A könyvtár működéséhez és a szolgáltatásokhoz elengedhetetlenül fontos a jó szervezet. Az orvostudományi hálózat felépítése megegyezik a meghonosodott gyakorlattal, azonos a Magyarországon bevált hálózati elvvel. A hálózat decentralizálást jelent és ez egyben sok problémát is felvet. Hálózatunkban ugyanis sok a kis könyvtár. Nem tekinthető könyvtárnak a 100 vagy ennél kevesebb egységgel rendelkező könyvgyűjtemény. Felvetődik a kérdés, hogy nem lehetne-e a kis könyvtárakat hozzákapcsolni a nagyobbakhoz és a nagyobbak látnák el azután ezeket mint letéti könyvtárat. Ez a probléma a szol-

gáltatlásokkal kapcsolatban az egyetemeken is fennáll.

Jelenleg az egyetemi megyékben kettős ellátás van: egyetemi könyvtár és a Megyei Kórház könyvtára. Ez az anyagi eszközök szétforgácsolását is jelenti. A megyében működő orvosok nagy része pedig ugyanis az egyetemhez fordul igényeivel. Anyagi lehetőségeink kihasználása - és itt elsősorban a külföldi irodalom beszerzéséről van szó - nem eléggé racionális. Talán a nagyobb könyvtárakban valósíthatnánk meg az irodalom koncentrációját.

Kérjük, adjanak nekünk és egymásnak tanácsot a könyvtárak elhelyezését illetően, hogy az adott lehetőségek között - ami országszerte igen mostoha - működésünket megjavíthassuk, szolgáltatásainkat kiszélesíthessük. Tisztában kell lennünk az egészségügyi költségvetés határaival. Nincs lehetőség arra, hogy minden kórházban csodálatos könyvtárakat építsenek. A megfelelő megoldás ki-munkálására tehát tág tere nyílik a könyvtárosok ötletességének, kezdeményező képességének, aktivitásának. Tapasztalatunk szerint e jó tulajdonságok birtokában egyes könyvtárosok máris igen szép eredményeket értek el. A könyvtárosok között viszonylag kevés a függetlenített. Ez azt jelenti, hogy a könyvtári munka nagy részét nem függetlenítették - és nem könyvtárosok - végzik. A 24/1960. Eü.M.

sz. rendelet szerint minden intézetben könyvtárest kell kijelölni és számára a munkaidőn belül időt kell biztosítani a könyvtári munka végzésére. Szeretnénk ha elmondanák tapasztalataikat, sikerült-e vagy miért nem sikerült a rendelet végrehajtása, valamint, hogy mennyire munkaigényes a kisebb könyvtárak működtetése.

Az állománygyarapítás a szolgáltatások alapja. Azt adjuk kézbe, amit be tudunk szerezni. Ezzel kapcsolatban néhány számadattal szeretnénk kiegészíteni a beszámolót. A könyvtárak 1961-ben 7.624.000 Ft-t, 1962-ben 8.146.000 Ft-t költöttek állománygyarapításra. Az Eü. Minisztérium viszont ennél jóval többet bocsát az intézmények rendelkezésére. Az az összeg, amit a könyvtárak költenek el, még a fele sem a teljes összegnek. Ide tartozik ugyanis az orvosok számára előfizetett folyóiratok /Orvosi Hetilap, Népegészségügy, stb./ kifizetése, stb. A teljes összegből évente jelentős rész megmarad, nem kerül felhasználásra. Ezért idővel a könyvtárosoknak a költségvetésben biztosított teljes összeg felhasználását is figyelemmel kellene majd kísérniük. A feldolgozott adatok alapján kimutatható, hogy a könyvtárak által felhasznált összeg jelentős részét devizás beszerzésekre fordítják /1961-ben 5.633.000 Ft, 1962-ben 6.102.000 Ft/. Tehát a rendelkezésre álló pénzért - a kényelmesebb megoldást választva - főleg devizás könyveket és folyóiratokat szereznek be

ahelyett, hogy megkeresnék ezeket az utakat és módszereket, amelyekkel folyóforintért vásárolhatnának. Mintegy 50 féle népi demokratikus folyóirat van például, amely német, francia vagy angol nyelven jelenik meg. Érdekes lenne megvizsgálni ismerik-e, előfizetik-e könyvtáraink ezeket a folyóiratokat. Köztudomású, hogy a kurrens tudomány a folyóiratokban van. Ezért 1961-ben 4 millió, 1962-ben 4,7 millió devizaforintot költöttek folyóiratokra. A devizakeret sajnos nem emelhető és előreláthatóan a következő években sem nő, tehát a drágulást és az újabb folyóiratok előfizetését a duplicitások megszüntetésével kell ellensúlyozni. Az országban 1962-ben 15 féle folyóirat járt 40-50 példányban, 3 folyóirat 60 példányban, 2 folyóirat 70-100 példányban, 2 folyóirat pedig 100 példányon felül. E folyóiratok értéke 703.000 devizaforint. Ezek közül koordinálással többről le lehetne mondani.

Az olvasószolgálati munka során a mostoha viszonyok következtében a kölcsönzés kerül előtérbe, nem szívesen ülnek be a könyvtárba az orvosok egy-egy cikk elolvasására sem, ha az rosszul van berendezve és nem csöndes. Tehát a kölcsönző forgalom növekszik és nem a helybenolvasás.

A könyvtárosnak figyelemmel kell kísérnie a költségvetési tervezést és a felhasználást is. Ehhez nyújt segítséget a könyvtárak gazdasági működését tárgyaló anyag.

Néhány elvtársat felkértünk arra, hogy korrefe-
rátummal, előre elkészített hozzászólással segít-
se munkánkat és indítsa meg a vitát.

AZ ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT HELYZETE^x

I.

Az orvostudományi könyvtári hálózat létrejötte

Az orvosi könyvtárosok 3. országos értekezletének célja, hogy megbeszéljük és értékeljük az orvostudományi könyvtári hálózatunk eddigi fejlődését, a jelenlegi helyzetét és a további feladatokat, hogy mi - az ország orvosi könyvtárosaival - megjavítsuk és elősegítsük az orvosok és egészségügyi dolgozók szakmunkájában és szakmai tájékoztatással való ellátását. Ez az igen fontos feladat tette szükségessé az 1953-ban Szegeden és 1954-ben Budapesten megtartott országos értekezleteket is: "... elengedhetetlenül fontos, hogy minden könyv, minden folyóiratcikk minél gyorsabban váljék ismertté és legyen elérhető minél szélesebb körben. Ezt kívánja a gyógyító, megelőző és kutató munka, amelynek szolgálatában állunk." hangzott el a 2. konferencia megnyitóján. Abban az időben azonban az egyes szakterületek könyvtárainak hálózatokba való szervezése még nem történt meg, s így kellő szervezettség hiányában - néhány kivételtől eltekintve - jelentősebb eredményeket elérni igen nehéz volt. A nagyobb és régebbi alapításu

^x Az értekezlet négyzetének előzetesen kiküldött anyag.

könyvtárakban komoly és lelkes munka folyt, de a könyvtárak legnagyobb része - főleg személyi el- látottság és helyiség hiánya miatt - nagyon mosto- ha körülmények között működött, ill. nem működött.

A szocialista társadalom egyik alapvető törvénye a területiség. Szocializmus egészen nyilvánvaló, hogy a területi, egybefüggő tevékenység az a gyors eredményt hoz, mint a területiellenlő folyó munka. Törvénytől az a területi tevékenységre és a területi, területi, területi munka is. Ami a könyvtári munka alapja: a területiség, az egyes területi könyvtáraknak hálózatosba szervezé- se, majd a hálózatok közötti együttműködés megte- remtése mélyrehatóan hozzájárul ahhoz, hogy a könyvtárak jobban végezzék munkájukat, színvonalá- sabban oldják meg feladataikat. Kormányzatunk ezért 1956-ban törvényerejű rendeletet adott ki /az 1956. évi 5. sz. tvr./, amely lezárta a könyvtári munka törvényszerű és szervezeti tevékenységének alapját. A rendelet végrehajtást utasította /az 1018/1956. sz. minisztertanács határozat/ létrehozta a könyv- tári hálózatokat, többek között az orvostudományi könyvtári hálózatot is.

Az 1956. március 9-én kiadott 1018/1956. sz. minisz- tertanács határozat az orvostudományi hálózat központjának a "Budapesti Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárát" néven új szerv kialakítását rendelte el. Az a központú ezért a BOTE Könyvtá- rának, az Orvostudományi Dokumentációs Központnak

és az Országos Orvostörténeti Könyvtárnak az egyesítéséből alakult volna meg. Ezen elgondolás végrehajtása különböző nehézségek miatt nem valósulhatott meg, pl. nem volt egy olyan épület, amelyben a három intézményt egyesíteni lehetett volna. Az ellenforradalmi események azután átmenetileg háttérbe szorították az orvosi könyvtárügy rendezésével kapcsolatos lehetőségeket. A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány határozata, amely az újonnan kidolgozott elgondolás szerint módosítja az 1018/1956.sz.kormányhatározatot, 1960.július 1.-én jelent meg /1010/1960. VII.1./.. E határozat alapján az orvostudományi könyvtári hálózat központjául az Orvostudományi Dokumentációs Központ szervezetét kell kifejleszteni. A Budapesti Orvostudományi Egyetem Könyvtára és az Országos Orvostörténeti Könyvtár pedig mint a hálózathoz tartozó könyvtárak működnek tovább. Az ilyen módon kialakítandó hálózati központ neve: Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ. Az alaprendelet végrehajtása tárgyában kiadott Eü.M. utasítás - a 24/1960. /Eü.Közl.13.sz./Eü.M. számú utasítás - előírja az OOK feladatait és rögzíti a hálózati szervezet alapelveit. Ezen végrehajtási utasítás értelmében az OOK 1961. decemberben elkészítette az orvostudományi könyvtári hálózat szervezeti és működési szabályzatát /Eü.Közl.1961.22.sz./.

A 24/1960.sz.miniszteri utasítás és a szervezeti

és működési szabályzat kidolgozta meg azokat a kereteket, amelyek szerint a hálózatrunkhoz tartozó összes állópontok, vagyis könyvtárak az OOK szakmai irányításával végzik munkájukat.

A hálózatot létrehozó jogszabályokra, ill. a hálózat végleges kidolgozására a magyar egészségügynek egyetlen eszköze volt. Ezenkívül ugyanis az orvosi könyvtárügy a többi szakterületek könyvtárügyéhez képest nagyon lemaradt. Az egészségügyi miniszeri utasítás megjelölésekor pl. a műszaki termelési könyvtárhálózat már több száz működő és köztük igen sok korszerűen működő könyvtárral rendelkezett. Ehhez hozzájárult az is, hogy a műszaki könyvtári hálózat korábban létrejött, s jól felhasználta a hálózati szervezethez adódó előnyöket. Az orvosi könyvtárosok első két értekezletét is azért hívták össze, mert a könyvtárosok gyakorlati munkájuk során érezték a szervezett együttműködés hiányát. Ezen a két értekezleten viszonylag kevés résztvevő jelentkeztett meg: kevés volt az orvosi könyvtáros. Nem volt olyan szerv, amely törődött volna azzal, hogy az egyes intézményekben található könyv és folyóirat anyagból könyvtár legyen és így az irodalom jelentős része - a gyógyítás, kutatás és oktatás számára - nem volt kihasználható.

Voltak ekkor is már jelentős hatásfokkal működő orvosi könyvtárak, gondoljunk itt elsősorban a Budapesti Orvostudományi Egyetem Könyvtárára és

az Országos Közegészségügyi Int.Könyvtárára, sőt volt olyan könyvtár is, a Szegedi Orvostudományi Egyetem Könyvtára, amely az egyetemi intézmények könyvtári ellátásán túlmenően több megye orvosainak is igyekezett kielégíteni igényeit.

Az eü.intézmények közül a legrosszabb könyvtári viszonyok a kórházakban voltak. Legnagyobb részükben még a nagyobb multtal rendelkezők közül is sokban nem volt működő könyvtár. Pedig ezek az intézmények is évente komoly összeget fordítottak könyv- és folyóirat vásárlásra. A beszerzett anyag gondozásával, feltárásával azonban általában keveset törődtek, ill. nem törődtek. Igen kevés helyen működött főoglalkozású könyvtáros.

Az 1960-ban hálózati központtá alakult OOK tehát igen mostoha adottságokból indulhatott ki, hogy a magyar egészségügy számára korszerűen működő könyvtári hálózatot építsen ki.

II.

A hálózat fejlődése 1960.július 1-től

1. Könyvtár, könyvtáros.

A miniszteri utasítás a hálózati könyvtárakat kisebb egységekbe tömörítette. Egy-egy egyetemen működő klinikai és intézeti könyvtárak az egyetem központi könyvtárának mint alközpontnak vezetésével, az egy megye, ill. a főváros megfelelő területén működő könyvtárak a megyei kórház, ill. a fővárosi vezető kórház mint alközpont vezetésével alkotnak

ilyen kisebb szervezeti egységet a hálózaton belül. A Kójjál-ok az Országos Közegészségügyi Intézet könyvtárának mint alközpontnak vezetésével alkotnak a területi elvtől független szervezeti egységet. Nem tartoznak alközponthoz az országos, ill. központi kezelésben működő eü.intézmények könyvtárai. Ezek irányítását - mint az alközpontokét - az OOK közvetlenül végzi.

A hálózathoz csak az Egészségügyi Minisztériumhoz tartozó intézmények könyvtárai tartoznak. Hálózatunkon kívül is működnek orvosi könyvtárak, ezek más tárcához tartoznak /honvédségi kórházak, MAV kórházak, akadémiai kutató intézetek stb./.

A hálózathoz az 1961. évre vonatkozó statisztikai adatszolgáltatás alapján 338 tagkönyvtár tartozik. Ez a szám azon en nem mondható véglegesnek, mert mint első átfogó és szervezett adatgyűjtés esetén történni szokott, a könyvtárak egy - kis - része nem küldött be adatszolgáltatást. Ugyanakkor több statisztikai iv érkezett olyan eü.intézménytől amely könyvekkel és folyóiratokkal ugyan rendelkezik, de könyvtárral nem. Könyvtárnak ugyanis általában nem tekintettük a 100 kötetnél kisebb gyűjtetményeket. Ezért kellett a könyvtár fogalmát ilyen alacsony kötetszámhoz kapcsolni, mert hálózatunkban viszonylag igen sok a 100-200 kötet közötti állománnyal rendelkező kórház, rendelőintézet, gondozóintézet stb., s ezek a gyűjtemé-

nyek tulajdonképpént új alapításuak, anyaguk friss, fejlődésük előreláthatólag aránylag gyors lesz, s elsősorban a devizás rendelések kapcsán a könyvtárként való elismerést kívánják kivívni a maguk számára.

A hálózati könyvtárak száma típus szerint az 1961. december 31.-i statisztikai adatazolgáltatás alapján:

egyetemi könyvtárak	139 könyvtár
főv. tanácsai hálózat	50 "
vidéki " "	97 ⁺ "
OKI és Köjál " "	27 "
Orsz. Int. Kvt.	25 "
	338 könyvtár

Könyvtáraink elhelyezése és férőhelye általában rendkívül kedvezőtlen, s a könyvtár fejlődésének sok helyen komoly akadálya van. Megemlíthetjük ezzel kapcsolatban a legnagyobb orvosi könyvtár a BOTE könyvtárának súlyos helyzetét: az állomány növekedése következtében a régebbi anyagot több sorosan ill. a raktár padlóján felhalmozva tudják csak tárolni, s a könyvtár személyi állományának növekedése a munkahelyek jelenlegi zsúfoltságát fokozná. Kisebb könyvtáraink közül a legtöbb egyetemi intézeti és klinikai valamint kórházi könyvtárak egyaránt - csak névlegesen rendelkezik

⁺ ebből a kategóriából sok statisztikai ív nem érkezett be.

önálló helyiséggel, mert a könyvtár "szobát" rendszeresen veszik igénybe értekezlétek, tanfolyamok, szemináriumok stb. számára. A kisebb könyvtárak közül számos nem önálló helyiségben van elhelyezve, hanem az igazgató szobájában vagy más helyen s így a hozzáférhetőség is korlátozott. A könyvtárhelyiségek más célra történő igénybevétele gyakran akadályozza a könyvtáros munkáját, ugyanis ilyenkor nem is tartózkodhat a könyvtárban. A 24/1960.sz.rendelet 6.§. intézkedik ugyan a megfelelő könyvtárhelyiség biztosításáról. A szervezeti és működési szabályzat 12.pontja pedig a könyvtárhelyiség más célra történő igénybevételel igyekszik korlátozni. Ezeknek az intézkedéseknek azonban mindezekig nem sikerült mindenütt kellő érvényt szerezni.

A könyv és folyóiratállomány elhelyezése a kisebb könyvtárakban általában korszerűtlen: nem könyvtári célra készült szekrényekben raktározzák azt. A férőhely is igen kevés ill. az új gyarapodás elhelyezése a régebbi állomány összezsúfolásával történhet. Az elmúlt 2 és fél év alatt néhány intézményben már korszerű könyvtárhelyiség/ek/ készült, pl. a Kaposvári Megyei Kórház könyvtára, Miskolci Megyei Kórház könyvtára, Balassagyarmati Kórház könyvtára, Debreceni Megyei Kórház könyvtára. Budapesten a Szabadsághegyi Áll.Gyermek TBC Szanatórium. További néhány intézményben folyamatban van a megfelelő könyvtárhelyiség tervezé-

se ill. építése, pl. a Pécsi Orvostudományi Egyetem Könyvtára, a Zalaegerszeri Megyei Kórház könyvtára, a Győri Megyei Kórház könyvtára, a Veszprémi Megyei Kórház könyvtára stb.

Könyvtáraink személyi ellátottsága sem kielégítő. Már említettük, hogy a hálózat létrejöttékor kevés intézményben foglalkoztattak könyvtárost. Elsősorban a gyógyító intézetekben általános szokás volt, hogy a könyvtárat egy orvos, adminisztratív dolgozó vagy ápolónő egyéb munkája mellett kezelte. Ez a megoldás a könyv és folyóirat anyag megóvását, szakszerű feltárását, kellő forgalmazását távolról sem biztosította. A 19 megyei kórház közül 1960-ban mindössze négyben működött főfoglalkozású könyvtáros. 1962. év végére sikerült valamennyi megyei kórház számára könyvtárosi státuszt biztosítani. Ezeknek az állásoknak nagyresztét már betöltötték. Még megoldatlan probléma a könyvtárosi állás betöltése Borsod, Csongrád, Baranya, Szolnok megyékben. Azokban a megyei kórházakban, ahol erre különösen szükség volt és az igazgató felismerte a könyvtár munka jelentőségét, még további személyi segítséget biztosítottak a könyvtár számára, pl. Kaposvár, Tatabánya, Salgótarján.

A budapesti négy vezető kórház közül háromban már 1960-ban működött főfoglalkozású könyvtáros, 1962 végére további státuszok biztosításával a negyeik

is főfoglalkozásu könyvtárost kapott, s az István kórház könyvtára, mint főv. vezető alközpont legújabbán még két könyvtárosi állást kapott. Az egyetemi központi könyvtárnak is több könyvtárosi álláshoz jutottak, különösen jelentős az, hogy a pécsi Orvostudományi Egyetemen 1960-ban megalakult a központi könyvtár és annak ma már 6 munkatársa van.

A könyvtárak személyi ellátottsága terén fejlődés indult meg a tagkönyvtárakban is, s ma már több helyen működik függetlenített könyvtáros; vagy a könyvtár kezelésére részfoglalkozásu dolgozót állítottak be. A tagkönyvtárakban lévő könyvtárosok közül azonban egyelőre még a könyvtári munka mellett, más feladatokat is el kell látniuk/titkárnőik, adminisztrációs stb. teendők/, és ez a gyakorlatban sokszor azt jelenti, hogy éppen a könyvtári munkára jut a legkevesebb idő. Igen sok helyen még mindig nem hajtották végre a 24/1960.sz. utasítás és a szervezeti és működési szabályzat vonatkozó rendelkezéseit, vagyis nem bízták meg a könyvtár kezelésével egy arra alkalmas személyt.

A 338 tagkönyvtárban a könyvtárosok száma az 1961. december 31. statisztikai felmérés alapján:

összesen: 439 fő

/Megemlítjük, hogy ez a szám nem reális, mert néhány könyvtár az orvostanácsadót is - a megbízott könyvtároson kívül - könyvtári dolgozónak számította./

**Könyvtárosok száma
iskolai végzettség
szerint:**

egyetem, főiskola	224 fő
középiskola	151 fő
egyéb iskola	44 fő
összesen:	439 fő

**Könyvtárosok száma szak-
képzettség szerint:**

egyetem, főisk. könyvtáros szak	16 fő
középfoku /2 éves/ könyvt. tanf.	34 fő
technikai min. tanf.	15 fő
szakképzettség nélkül	374 fő
összesen:	439 fő

A hálózatban főfoglalkozású könyvtárosok száma

összesen: 94 fő

**Főfogl. könyvtárosok
iskolai végzettség
szerint:**

egyetem, főiskola	31 fő
középiskola	48 fő
egyéb iskola	15 fő
összesen:	94 fő

**Főfogl. könyvtárosok
szakképzettség szerint:**

egyetem, főisk. könyvtáros szak	15 fő
középfoku /2 éves/ könyvt. tanf.	26 fő
technikai min. tanf.	9 fő
szakképzettség nélk.	44 fő
összesen:	94 fő

Könyvtárainkban folyó munka korszerű szintre emelése érdekében szükséges, hogy valamennyi könyvtáros szakképesítést szerezzen. Ezt egyébként a Művelődésügyi Miniszter 148/1962./M.K.15./M.M.számú utasítása is előírja. A hálózati könyvtárosok számára az OOK 1960-ban megindította a könyvtárosképzést 2 éves ill. 2 és fél éves tanfolyam keretében.

1962-ben 20 orvosi könyvtáros nyert könyvtárosi képesítést, az 1961-ben megindult tanfolyamra jár 13 fő, az 1962-ben megindult két tanfolyamra jár /Pécsen 1962. március 1-én, Budapestben esti/ 35 könyvtáros.

A Könyvtárstudományi és Módszertani Központban ill. a vidéki közművelődési tagkönyvtárakban 20 könyvtáros végzett ill. végez.

A könyvtárosképzésben résztvevők összlétszáma 1960-tól 1962 decemberig:

88 könyvtáros

2./ Könyvtári munka

a./ állomány, állománygyarapítás

A hálózat 338 orvosi könyvtárban 832 434 feldolgozott egység van /könyv, folyóirat és egyéb dokumentum/.

Könyvtárak megoszlása állomány nagyság szerint.

<u>állománykategória</u>	<u>könyvtárak száma</u>
<u>/kötet/</u>	
100-200	38
201-1 000	127
1 001-5 000	146
5 001- 10 000	20
10 000 felett	7

Ez a táblázat azt mutatja, hogy hálózatunkban túlnyomó többségben vannak a kis állományú könyvtárak. A nyilvántartott könyvtáraknak több mint

10%-a még 200 kötetten sem rendelkezik, s az 5 000 kötetten felüliek száma még a 10%-ot sem éri el. A kiemelkedő állománnyal rendelkező könyvtárak a következők:

1. BOTE Könyvtár	147 201 kötet
2. Országos Orvostörténeti Könyvtár.	63 604 "
3. OKI Könyvtár.	37 726 "
4. BOTE Élettani Intézet	13 825 "
5. BOTE Ideg és Elmegyógy.Klin.. . . .	12 103 "
6. Szegedi Orvostud.Egyet.Könyvtára.	11 999 "
7. BOTE II.Belklinika.	10 584 "

Az állomány számszerű adatai természetesen nem adnak minden vonatkozásban hiú képet egy-egy könyvtárról, ehhez szükséges volna például az élő és holt anyag arányának megállapítása, stb.

Különösen kedvezőtlen helyzetben vannak általában vidéki alközpontjaink, sőt van olyan megye, amelyben a legnagyobb állománya könyvtár is 2 000 kötetten alul van. Feltétlenül szükség van arra, hogy vidéki könyvtáraink általában, de különösen az egyetemi központi és a megyei kórházi könyvtárak fejlődése nagyobb arányú legyen, mert ma a vidéki orvosok könyvtári ellátása nagyon kedvezőtlen.

Az összállomány megoszlása kiadványtípusok szerint:

könyv	429 721 kötet
folyóirat	263 079 "
egyéb dok.	139 634 "

Könyvtáraink állományára általában jellemző, hogy a kiadványtipusok közül igen magas a folyóiratok arányszáma. A többi tudományágak szakkönyvtáraiban a folyóiratok részesedése a teljes állományban lényegesen kisebb. Például az Országos Műszaki Könyvtár hálózatának állományában a folyóiratok aránya nem éri el a 10%-ot, míg nálunk 30%-on felül van. A folyóiratoknak ez a viszonylag igen nagy /és egyre fokozódó/ száma és jelentősége kötelességünké teszi, hogy a könyvtári munkában a folyóiratokkal megfelelő mértékben foglalkozunk. Tehát a megrendeléseken túlmenően különös gondot kell fordítanunk az egyes évfolyamok, kötetek teljességének biztosítására, a kellő megvásárlásra /kötetítés, stb./, a feldolgozásra /folyóirat-katalógus az állomány részletes nyilvántartásával/, a folyóiratok alapos megismerésére, mert a tájékoztató munkában első sorban ezekre kell támaszkodnunk.

A folyóiratok iránti igény növekedését mutatja, hogy az 1961 évi gyarapodásban a folyóiratok aránya valamivel magasabb, mint a teljes állományban.

A folyóiratok beszerzését tekintve, természetes feladat a magyar szaklapok megrendelése. Nagyobb gondot kell fordítanunk a deviza igénybevétel nélkül előfizethető népi demokratikus folyóiratokra. Különösen kisebb könyvtárainkban volna

helyes, hogyha inkább ilyen folyóiratokat járattatnának és nem terhelnék a hálózat devizakeretét, hiszen a kisebb intézményekben a folyóiratok kihasználása is alacsonyabb. Ennek a célnak az érdekében az OOK az elmúlt év folyamán egy jegyzéket juttatott el könyvtárainkhoz, melyben az ismertebb nyelveken megjelenő népi demokratikus folyóiratok szerepelnek /angol, francia, német/. Ezzel kapcsolatban át kell térnünk devizakeretünk felhasználására. Könyvtárosaink legnagyobb része panaszkodik, hogy kevés könyvet és folyóiratot rendelhet a nyugati országokból. Ezzel kapcsolatban meg kell állapítanunk, hogy egész sor kis intézmény is igényt tart devizakeretre, holott ezekben az intézményekben egyelőre könyvtárnak nevezhető gyűjtemény nincs is. A tapasztalatok szerint ezekben az intézményekben már számottevő könyvtárak alakulhattak volna ki, ha csak a legutolsó évek hazai kiadványait megvásárolták volna. Miután ez nem történt meg, nyilvánvaló, hogy itt egyéni érdeklődésről van szó és az a közösség érdekeit sérti, hogy egy-egy olvasó számára jelentős összeget fordítunk devizakeretünkéből. A külföldi beszerzések koordinálása alkalmával tehát alközpontjainknak fontos feladata, hogy a devizakeret ne aproódjék tulságosan szét, azok az intézmények kapjanak devizakeretet, amelyben a könyvek és folyóiratok szélesebb olvasóközönség igényeit elégíthetik ki. A hálózati rendelé-

sek kompromittáló engedélyezésének és ügyintézésének átvétele óta az OOK ezt a szempontot igyekezett érvényre juttatni. Számos alközpont már ért is el ezen a téren eredményeket. Tekintettel arra, **hogy** devizakeretünk nem tágítható, a megrendelések racionalisabb és gazdaságosabb megszervezésével kell biztosítanunk azt, hogy az újonnan induló fontos folyóiratok is beszerezhetők legyenek. Valamely folyóirat megrendeléséről való lemondás - éppen a hálózati rendszer következtében - nem jelenti a folyóirat olvasási lehetőségének elvesztését. A könyvtárközi kölcsönzés keretében az országban járó valamennyi folyóirat hozzáférhető.

Az egyes könyvtárak munkájának egységes szempontok szerint történő szervezésében először arra törekedtünk, hogy szabályszerűen leltározzák be az állományt. Ez azoknak a könyvtáraknak a többségében már megtörtént ill. folyamatban van, ahol könyvtáros működik. A leltározási munka megkönnyítésére és az egységes szempontok megvalósítása érdekében az OOK módszertani útmutató kiadásával és személyes tanácsadással támogatja könyvtárakat.

b/ Feldolgozás

A korszerű könyvtári munka, az állomány tartalmi feltárása elképzelhetetlen megfelelő katalógusok nélkül. Az állomány szabályszerű feldolgozása terén

hálózatunk sajnos nagyon elmaradott állapotban van még. Mindössze néhány könyvtárunk rendelkezik olyan katalógusokkal, amelyek a további feldolgozó munka alapjául szolgálhatnak. Kisebbségi könyvtáraink jelentős részében a tárgyalási időszakban az állomány leltározása ill. a minisztérium által elrendelt átletelezése volt az elsőrendű feladat, s most érkezünk el oda, hogy a katalógus építést állítsuk főfeladatként könyvtáraink elé. Gondoskodtunk arról, hogy a címléírás legutóbb magyar kézikönyvtári központjaink megszerezhessek. Jobb helyzetben vannak azok a könyvtárak, amelyekben már szakképzett könyvtárosok dolgoznak. Tudjuk, hogy nem szakképzett könyvtárosainknak nehézséget okoz a szabályszerű címléírás. Márcsak ezért is szükséges, hogy valamennyi könyvtáros a legrövidebb időn belül szerezzék meg a szakképzettséget.

Valamennyi könyvtárunkban legalább két katalógus szerkesztése szükséges: egy betűrendes és egy szakkatalógus vagy tárgyszó katalógus. Általános kórházak szakkatalógusának szerkesztéséhez általános irányítástul módszertani utmutatót adtunk ki. Tapasztalataink szerint ez a '30-as szakrend' a gyakorlati igényeket kielégíti, máris szükségesnek látszik azonban tovább fejlesztése, egyes nagyobb szakok /pl. belgyógyászat, sebészet/ tovább bontása. Az egyeséges szakkatalógus rendszer megvalósítása érdekében, hamarosan

részletesebb táblázatot bocsátunk rendelkezésre. A speciális intézmények szakkatalógusát központi-
lag megtervezni vagy egységes rendszerbe foglalni
nem lehet. Esetenként ezen a téren is szívesen
nyújt segítséget az OOK. Feltétlenül szükséges,
hogy a folyóiratokról külön katalógust készít-
sünk.

A katalógusok helyes és korszerű szerkesztéséhez,
valamint az egész feldolgozó munka helyes kiala-
kitásához - a megfelelő utmutatók, segédkönyvek,
instrukciók igénybevételén túlmenően - szükséges
egy-két jól működő könyvtár munkájának tanulmányozása,
megismerése. Ezt javasoljuk a jól meg-
szervezett feldolgozó munka tanulmányozására a
pécsi és szegedi Orvostudományi Egyetem Központi
Könyvtárát.

c/ Olvasószolgálat

A könyvtárak működésének egyik fokmérője, az ol-
vasóforgalom. Hiszen azért szerzünk be és dolgo-
zunk fel könyveket és folyóiratokat, hogy azok
így az olvasók szélesebb körébe juthassanak el,
és a szakirodalom a kutató, oktató és gyógyító
munka színvonalának és eredményességének fokozá-
sához hozzájáruljon.

Valamennyi könyvtárunk ellát több-kevesebb olva-
sót. A forgalom mértékét, az állomány felhasz-
nálásának szintjét azonban egyelőre nem tudjuk
megközelítően sem felmérni. Az 1961 évi statisztika

tikai adatszolgáltatás alkalmával a legtöbb könyvtár becsült adatot jelentett be. Tapasztalatunk szerint a becslés igen sok helyen teljesen irreális volt. Így a hálózati olvasóforgalom összesített adatai is valótlanok, s az értékeléshez nem nyújtanak támpontot. A megbízható adatszolgáltatás csak a nyilvántartások rendszeres vezetése alapján készülhet. Könyvtárainkban eddig nem vált a munka szerves részévé az olvasóforgalmi statisztika vezetése. Az elmúlt évi tapasztalatok alapján az OOK módszertani utmutatókban is felhívta a figyelmet erre a kérdésre, s a megvalósítandó legegyszerűbb módszert megismertette könyvtárosainkkal. Az elmúlt év könyvtárlátogatásai alkalmával megállapítottuk, hogy számos könyvtár még mindig nem vezeti a szükséges statisztikákat.

Az olvasóforgalommal kapcsolatban meg kell állapítanunk, hogy még az alközpontok között is van olyan, amelyik nem rendelkezik a helyben olvasásra megfelelő helyiséggel. Az elhelyezésről szölvén már kitértünk a könyvtárhelyiségek más célra történő igénybevetelésére. Ezek az igénybevételek pedig sokszor lehetetlenne teszik a helybenolvasást. Az orvosoknak a könyvtárba szoktatása érdekében is szükséges, hogy a könyvtár megfelelő időben mindig hozzáférhető legyen.

A saját állomány forgalmazása mellett a könyv-

tárgyi kölcsönzés lehetőségét egyre szélesebb körben használják fel az olvasói igények kielégítésére. A megállapítható fejlődés ellenére, még mindig sok a teendő ezen a téren. A devizás rendelések terén történt koordinálások feltétlenül szükségessé teszik, hogy a tagkönyvtárak szervesen hozzájuthassanak az alközpontba vagy más tagkönyvtárba érkező kiadványokhoz. A könyvtárközi kölcsönzéssel kapcsolatban több helyen még ellenállást tapasztaltunk. Pedig aki nem ad, az nem is kap. Egyik könyvtár sem lehet olyan gazdag, hogy lemondjon a többi könyvtártól kölcsönözhető művekről.

A könyvtárközi kölcsönzésben ill. az olvasók tájékoztatásában felhasználhatjuk a központi katalógusokat. Az OOK az egész hálózatra kiterjedően 1962 január 1-től folyamatosan központi katalógust szerkeszt az újonnan beszerzett külföldi könyvekről és folyóiratokról. Szerkesztés alatt van a hálózat teljes visszamenőleges külföldi folyóirat állományának katalógusa. Néhány alközpont saját kezdeményezésére már központi katalógust épített ki a területéhez tartozó könyvtárak állományáról /pl.: BOTE Könyvtára, SzOTE Könyvtára, POTE Könyvtára, DOTE Könyvtára, Szolnok Megyei Kórház Könyvtára, Veszprém Megyei Kórház Könyvtára./ A már meglevő központi katalógusokat minél szélesebb körben használják fel a könyvtárközi-kölcsönzés során.

Az olvasószolgálat keretébe tartozó tájékoztató munkára itt nem térünk ki, azzal külön referátum foglalkozik.

d/ statisztikai munka:

Külön vissza kell térnünk a statisztikai munkára, mert mint láttuk ezen a téren általában még nagyon rossz a helyzet.

A könyvtár állományát, gyarapodását, a feldolgozó munkát, az olvasó forgalmat tükröző adatok nem csak az adatszolgáltatáshoz szükségesek. A könyvtári munka megtervezése és megszervezése megbízható adatok nélkül nem történhet. Ha az elmúlt évek tapasztalatai és a tévyszámok háttérében nem tervezzük meg például a következő évi gyarapodást, semmiféle támpontunk nincs a férőhely előzetes biztosítására, nem tudjuk, hogy a feldolgozó munkára mennyi időt kell szánnunk. Csak az olvasóforgalmi adatok alapján ellenőrizhetjük önmagunkat, hogy a könyvtár kitűzött feladatát ellátja-e: az intézmény, a terület orvosainak könyvtári igényeit kellő mértékben elégíti-e ki. Minden fejlesztési kérés legbiztosabb alapja a helyzet számszerű bemutatása. Az előbbieknak megfelelően szükséges, hogy minden könyvtár bármikor választ tudjon adni megbízható és számszerű adatok alapján legalább a következő kérdésekre:

mennyi a könyvtár feldolgozott állománya /ezen belül mennyi a könyv, a folyóirat és az egyéb dokumentum/;

mennyi az elmúlt évi gyarapodás /a fenti részle-
tezésben/,

mennyi az állomány gyarapításra fordított összeg,
a folyóévre mekkora beszerzési keret áll rendel-
kezésre, s ebből mennyi a devizakeret, /alközpon-
tok esetében a tagkönyvtárakra vonatkozóan is/,
a beszerzési keretből mennyit használt fel /ebből
mennyi esett a devizás rendelésekre/,

mennyi a helyben olvasók száma,

mennyi a kölcsönzők száma,

mennyi a helyben olvasott művek száma /részletez-
ve könyv, folyóirat és egyéb dokumentum szerint/,
mennyi a kölcsönzött művek száma /a fenti részle-
tezésben/,

hány művet adott és kapott könyvtárközi kölcsön-
zés keretében,

hány tájékoztatást adott /szóban vagy írásban/,
a bibliográfiai tájékoztatásban hány tételt elő-
gözött fel,

hány fordítás készült, milyen lapterjedelemben.

A fenti kérdések a könyvtár munkáját tükröző alap-
vető adatok. A nagyobb állományú, differenciáltabb
munkát végző könyvtárak esetében természetesen még
további adatokra vonatkozóan is kell statisztikát
vezetni.

e/ Hálózati munka

Az orvostudományi könyvtári hálózat szervezeti és
működési szabályzata előírja a központ és az al-
központok feladatait a tagkönyvtárakkal kapcsolat-
ban. Az alközpontok nagy része ezekből a felada-
tokból egyelőre igen keveset lát el. Elég jó a

helyzet az egyetemeken és egy-két megyében, a megyék tulnyomó többségében azonban a megindult vagy átszervezett könyvtári munka során a belső munkák kötöttek le minden erőt. A továbbiakban azonban a tagkönyvtárakkal való foglalkozást egyre inkább előtérbe kell helyezni. A szűkös személyi ellátottság az alközpontokban természetesen nehéz helyzet elé állítja a könyvtárosokat, különösen ott, ahol egyelőre egy személy dolgozik. Azok a könyvtárosok azonban, akik munkájuk jelentőségét felismerik és kellő lelkesedéssel rendelkeznek, a jelenlegi körülmények között is érhetnek el eredményeket. Elsősorban a kapcsolatot kell kiépíteni és rendszeressé tenni a tagkönyvtárakkal. Erre jó példát mutat Vas és Veszprém megye. A külföldi beszerzések közös megtervezése jó kiindulást biztosíthat, a szervezett kölcsönzés, folyóirat körzés stb. mindkét fél számára azonnal szembetűnő előnyöket is jelent.

Az alközpontok érezzék magukat felelősnek az egész terület könyvtárügyéért. Igyekezzenek elérni, hogy minden tagkönyvtárat megfelelő személy kezeljen, és a könyvtárosokkal és a tanácsadó orvosokkal minél szorosabb együttműködést építsenek ki. Az OOK-n kívül az Alközponti Könyvtári Tanácsok is támogatják az alközpont munkáját. Az AKT tevékenységét igyekezzünk elevenné és hasznossá tenni.

III.

T á v l a t

A hálózat további fejlesztését tekintve az OOK terve az, hogy elsősorban az alközpontok fejlődjenek nagyobb ütemben, a megyei alközpontok színvonalára nagyjából kiegyenlítődjék, legalább néhány megyei alközpont megközelítse a vidéki egyetemi könyvtárak szintjét. Vidéki egyetemi könyvtáraink hatósugara már ma is túlterjed az egyetem területén. Az egyetemi városok ill. megyék orvosai már ma is inkább az egyetemi könyvtárakat veszik igénybe, mint a megyei kórházi könyvtárat. A Szegedi Orvostudományi Egyetem Könyvtárához már ma is több megyéből fordulnak tájékoztatás és kölcsönzés ügyében. A Budapesttől és egyetemi városoktól távolieső megyékben szükséges nagyobb fejlődés, hogy ezeknek a területeknek az orvosai is megfelelő könyvtári ellátásban részesülhessenek.

A területi alközpontok jelenleg általában csak a fenntartó kórház igényeit elégítik ki. A további fejlődés során egyre jobban ki kell alakítanunk területi jellegüket, vagyis a kórházon túlmenően - a tagkönyvtárakon keresztül és közvetlenül is - az egész terület igényeit kell ellátniuk.

Ennek a helyzetnek a mielőbbi elérése érdekében először az előbbieken részletesebben tárgyalt könyvtári munkák színvonalát kell felemelnünk, a jelenlegi hiányosságokat kiküszöbölnünk.

EGÉSZSÉGÜGYI INTÉZMÉNYEK SZAKKÖNYVTÁRAI- NAK GAZDASÁGI MŰKÖDÉSE.^x

Az 1018/1956. /III.9./ sz.Mt.határozat alapján az Egészségügyi Miniszter 24/1960./Eü.K.13./Eü.M. sz.utasítással szabályozta és határozta meg az egészségügyi intézmények könyvtárainak működését. Az utasítás 6.§-ának /2/ pontjában foglalt rendelkezés szerint a szakkönyvtáraknak az intézmény költségvetésén belül jóváhagyott éves költségvetés alapján kell működniök. A költségvetésben a szakkönyvtár személyi és dologi kiadásainak fedezetéről gondoskodni kell.

Mit értünk tulajdonképpen költségvetés alatt?

A költségvetés a szocialista állam legfontosabb pénzügyi terve tartalmazza az állami jövedelmeket, egyben biztosítja az állam funkciói ellátásához szükséges pénzügyi fedezetet, s ezek elosztását.

A jövedelmek jelentik a bevételeket. A bevételek bizonyos célokra, feladatokra történő felhasználása pedig a kiadás.

A szocialista költségvetés jellemző vonásai. A szocialista költségvetés, a szocialista állam célkitűzéseinek megfelelően, igen fontos tényezője a szocialista termelés fellendítésének, a

A értekezlet résztvevőinek előzetesen kiküldött anyag.

békéscélú gazdasági fejlesztésnek, a népjólét növelésének.

1./ Szorosan összefügg az egész népgazdasággal. Tükrözi a népgazdaság tervét, hozzájárul a népgazdaság arányok biztosításához.

2./ Mozgósító szerepe van a feladatok teljesítésére, ellátására. Pénzeszközöket biztosít, ellenőrzi a gazdálkodást, a gazdaságosságot és a pénzeszközök célszerű felhasználását.

3./ Jellemző vonása a tervszerűség. Ezt elsősorban azszal biztosítja, hogy a szükségleteket összhangba hozza a lehetőségekkel. A költségvetés fontos sajátossága még a szilárd egyensúly.

Az állami költségvetés rendszere.

Az állami költségvetés magában foglalja valamennyi államhatalmi és államigazgatási szerv költségvetését. Ezek a szervek önálló költségvetéssel rendelkeznek. Költségvetésük magában foglalja az irányításuk alá tartozó vállalatok, intézmények bevételeit és kiadásait - így az egészségügyi intézmények költségvetéseit is.

Az állami költségvetésben összefogott szervek költségvetései három alapvető csoportra oszthatók:

1./ Központi szervek /egészségügy területén pl. minisztérium, egyetemek, OÉTI, OMI, OOK stb./,

2./ tanácsai szervek /az egészségügy területén pl. megyei, városi, fővárosi, tanácsai kórházak és

egyéb egészségügyi intézmények/,

3./ társadalombiztosítási szervek - SZTK, Nyugdíjintézet.

A költségvetéseket mindig meghatározott időre készítik január 1-től december 31-ig, tehát egy évre, s ez azonos a naptári évvel.

A költségvetés szerkezete

A költségvetés kiadásai és bevételei tagozódásának jelölésére - az egységesség és áttekinthetőség érdekében - állandó és kötelező jellegű osztályozást használnak. Az osztályozás két fő szempont szerint történik:

1./ Feladat szerinti osztályozás, azaz, hogy a kiadás vagy a bevétel melyik szervnél, tehát melyik költséghelyen merül fel /költséghelyrend/.

2./ Fajta szerinti osztályozás, hogy a kiadás vagy bevétel milyen természetű /bázis, kiküldetés, könyvbeszerzés/, tehát milyen költségnemhez tartozik /rovatrend/.

Az osztályozás alapján minden kiadás, vagy bevétel költséghelyrend és rovatrend szerinti tagozódásban jelentkezik. A költséghelyet hetjegyű számmal jelölik, pl. 87.331.01 az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ költséghely, illetve cím száma. Az első két számjegy /87/ azt jelenti, hogy az intézmény melyik költségvetési fejezet szakfelügyelete alá tartozik. A harmadik számjegy /3/ az ágazatot mutatja,

vagyis a főfeladatot jelöli. Az alágazatot, az egyes ágazatok további csoportosítását a negyedik és ötödik számjegy jelöli /31/. A hatodik és hetedik számjegy mutatja a tulajdonképpeni költséghelyet. A fenti példából következik, hogy minden olyan intézmény cím száma mely az Egész egészségügyi Minisztérium felügyelete alá tartozik 87. számmal kezdődik. Néhány példa az egészségügyi intézményeknél előforduló ágazatos és alágazatos tagolásra:

- 2 Szociális és egészségügyi ágazat
 - 11 Kórházak és egyéb fekvőbeteg intézmények
 - 12 Klinikák
 - 13 Járóbeteg ellátás
- 3 Kulturális ágazat
 - 11 Óvodák
 - 20 Tanfolyamok
 - 31 Népművelési intézmények és feladatok

A kiadások és bevételek fajta szerinti osztályozását egységesen a rovatrend biztosítja. E szárendszer segítségével lehet az egynemű kiadásokat és bevételeket összesíteni. A rovatrend biztosítja a helyes tervezést, a zavartalan gazdálkodást, a pénzügyi fegyelmet, és megkönnyíti a nyilvántartási munkát. Az egyes rovatok a könnyebb áttekinthetőség érdekében tovább tagozódnak, tételekre és altételekre oszlanak. Példa:

- 01 rovat Állománybatarozók bére
 - 1 tétel Alapbér
 - 1 altétel Állandó főfoglalkozásuak alapbére

05 rovat Működési kiadások

- 1 tétel Ingatlan fenntartás
 - 1 altétel Fenntartás
 - 2 altétel Takarítás
- 2 tétel Ingó fenntartás
 - 1 altétel Irodafenntartás
 - 2 altétel Szakmai felszerelés
- 3 tétel Állóeszköz beszerzés és kisebb építkezés
 - 1 altétel Szakmai felszerelés, beszerzés
 - 2 altétel Könyvbeszerzés

A költségvetés tervezése

A költségvetés tervezése igen sokoldalú és gondos munkát igényel. Egy év kiadásainak és bevételeinek összeállítása minden gazdálkodó szervnek komoly feladatot jelent. Az illetékes irányító szervek biztosítják, hogy a költségvetés a népgazdasági tervvel szoros összhangban legyen, közlik a költségvetés tervezésével kapcsolatos előírásokat és módszereket. A költségvetést előkészítő részlegeknek, így a könyvtáraknak is olyan költségvetést kell összeállítaniuk, amely feladatuk ellátásához a szükséges kiadásokat és az egyéb esetleges bevételeket tartalmazza. A költségvetés a népgazdasági terv pénzügyi tükre, szoros összhangban van a népgazdasági tervvel, tehát a költségvetés készítésénél mindig figyelembe kell venni az irányító szervek által meghatározott kereteket, amelyen belül a költségvetési terv készíthető. A költségvetés e szoros kapcsolat mel-

lett nem alárendelt jellegű, aktív szerepe van abban, hogy meghatározza azokat a pénzügyi eszközöket, amelyek a feladatok teljesítéséhez elengedhetetlenül szükségesek. A könyvtárosra hárul az a feladat, hogy a költségvetés összeállítása előtt gondosan felmérje a könyvtár működéséhez szükséges személyi és dologi kiadásokra vonatkozó igényt. A könyvtáros az általa összeállított igényt termezetesen előzetesen megtárgyalja az Alközponti Könyvtári Tanáccsal és az orvostanácsadóval. A tárgyalás megtörténte után az ott kialakult reális igényt a kórház /intézmény/ vezetője elé kell terjeszteni, aki meghatározza, hogy az igény teljes egészében, vagy részben - a keret adta lehetőségek figyelembevételével - kerüljön a szerv költségvetésébe. Az igényeket a rovatrendnek megfelelően kell összeállítani.

A 01 rovat /állománybatartozók bére/ foglalja magába az állandó főfoglalkozásúak és időszakos főfoglalkozásúak alapbérét, pótlékait és túlmunka díját. Ezen a rovaton a szerv tervez, a könyvtár csak bejelenti esetleges létszámgényét, valamint a könyvtári munkával kapcsolatban felmerülő túlmunka igényt. A létszámgénynél az Egészségügyi Min. szter 24/1960./Eü.K.13/Eü.M. számú utasítás 6.§-ának /3/ bekezdésében foglaltak alapján kell eljárni és arra törekedni, hogy a 2.000 kötetet meghaladó könyvállomány szakkönyvtárban legalább egy 5.000-10.000 kötet

könyvállományu szakkönyvtárban legalább egy-ket, a 10.000 kötetet meghaladó könyvtárban pedig további egy-egy függetlenített könyvtáros számára létszám biztosításról gondoskodás történjen.

02 rovat /Egyéb bérek/. E rovaton kell megtervezni a részfoglalkozási könyvtáros alapbérét /1 tétel, 1 altétel/ és esetleges pótlékait /2 altétel/. E rovat 2 tételén kell fedezetet biztosítani az alkalmi munkákra /pl. fordító díjazása, setleges leirói munkákra/. A fordítási munkáknál a fordítói díjazás szabályozó rendelkezéseket be kell tartani.

03 rovat /Személyi kiadás/. Ezen a rovaton történik gondoskodás a jutalomról és segélyekről, kiküldetési költségekről, különféle személyi kiadásokról és a rendel. ezési átalányról. Ezen a rovaton a könyvtárak kiküldetési költségeket tervezhetnek, hogy a szakmai értekezleteken és tapasztalatcsereken a könyvtáros résztvehessen.

04 rovat /Társadalmi juttatás/ Ezen a rovaton tervezi a szerv a családi pótlék, üzemi jóletti intézmények támogatása, ösztöndíj, stb.-ve kapcsolatos kiadásokat, a könyvtárak itt nem terveznek.

05 rovat /Működési kiadás/. Ezen a rovaton jelentkezik a könyvtár legjelentősebb igénye, még pedig: 1 tétel Ingó fenntartás 1 altételén a butor, irodaszek, írógépkarbantartás, irodaszek, nyomtatvány stb. beszerzés. Ugyancsak ennél a tételnél

kell előirányozni a vásárolni kívánt kiadványok, folyóiratok /kül- és belföldi/, hivatalos lapok kiadásait. Ezen az alvételén kell gondoskodni továbbá a megrendelt könyvek és folyóiratok bekötötteséről. A 2-es alvételén a meglévő szakmai felszerelés karbantartására kell fedezete biztosítani, a 3 alvételén pedig a szakmai fogyóeszközök /fogyóeszközfelhasználásra tekintet nélkül, mindazon felszerelési tárgyról, melynek felhasználási ideje rendeltetés szerinti használat mellett legfeljebb egy év, továbbá mindazon felszerelési tárgyról, amely rendeltetés szerinti használat mellett egy éven túl, legfeljebb három év alatt használódik el, vagy ha azt az Egészségügyi Miniszter a Pénzügyminiszterrel egyetértésben fogyóeszköznek minősítette, vagy minősíti/ beszerzéséről kell gondoskodni. E rovat következő tételein /jármű, energia, élelmezés, gyógyszer, textil és egyéb ruházat, egyéb anyag/ a könyvtár nem tervez, mert ezekről a kórház /intézmény/ költségvetésében központiag történik gondoskodás. A rovat 9 tétele az állóeszköz beszerzés és kisebb építkezés. Ezen a tételén kell megtervezni a könyvtár folyamatos működéséhez szükséges berendezési felszerelési tárgyakat és egyéb állóeszközöket pl. butor, írógép ha egyedi értéke 8.000.- Ft.-nál nem több. Ugyanis a 8.000 Ft. egyedi értéknél magasabb értékű eszközök beszerzéséről - beruházási keretében - központiag történik gondoskodás. Kivetelt ké-

pez a könyvvállomány elhelyezésére szolgáló könyvtári állványzat /ha az nem tekinthető az ingatlan trtozékának/ mert az értékre tekintet nélkül beszerezhető.

A tétel 2 altételén kell gondoskodni a könyvvállomány gondoskodásáról.

06 rovat /Szolgáltatás/. Itt történik gondoskodás a személyszállítás, áruszállítás, közműdíj, posta, társadalombiztosítási járulék, közteher és egyéb szolgáltatások fedezetéről. A könyvtárak ezen a rovaton általában csak két esetben terveznek, mégpedig a 3 tételen postaköltségekre, a várható postaforgalomnak megfelelően és a 6. egyéb szolgáltatás tételre, mert itt kell gondoskodni a fordítóirodák részére fizetendő fordítói díjak és a dokumentáció költségeiről.

A könyvtárak feladatai a költségvetés végrehajtásával kapcsolatban.

A jóváhagyott költségvetés tartalmazza azoknak a kiadásoknak a fedezetét, amelyet a könyvtár a költségvetési év folyamán feladatai ellátásához elhasználhat és azokat az esetleges bevételeket /05 rovaton kell tervezni/, amelyeknek beszédéséről a könyvtárosnak kell gondoskodni /pl. határidőre vissza nem szolgáltatott könyvekért szedett késedelmi díj, elvesztett könyvek megtérítése stb./.

A költségvetési előirányzatokat szigorúan be kell tartani és a pénzeszközöket csak arra a célra le-

het felhasználni, amelyre azt a költségvetésben jóváhagyták. A költségvetési előirányzatot rovatokig kötelező betartani, ez azt jelenti, hogy egyes tétel között a hivatalvezető és főkönyvelő hozzájárulásával átesoportosítás lehetséges. Ugynevezett kötött tétel a 05 rovat 9 tétele, ahonnan a könyvbeszerzés is történik, ennek emelése csak a Pénzügyminisztérium hozzájárulásával lehetséges.

A költségvetésben biztosított keretek felhasználása előre meghatározott ütemterv szerint történik. A könyvtáros a keret és az ütemterv figyelembevételével juttatja el igényét beszerzésekre, illetve megrendelésekre. A legfontosabb teendők egyike, hogy bizonyos kiadás teljesítése, megrendelés stb. előtt feltétlenül meg kell győződni arról, a gazdasági hivatalban, hogy a kiadás teljesítéséhez a szükséges fedezet rendelkezésre áll-e. Helyes ha a megrendeléseket és beszerzéseket a könyvtáros az orvos tanácsadóval is láttamoztatja - amennyiben az másképp szabályozva nincsen - aki a beszerzést, illetve megrendelést szakmai szempontból ellenőrzi. A költségvetés végrehajtásából folyó feladatok zavartalan lebonyolítása érdekében fontos, hogy munkakapcsolat formájában, szoros kapcsolat létesüljön a gazdasági hivatalban azzal a személlyel, akire a megrendelések és beszerzések lebonyolítása tartozik. Egy jól kiépített munkakapcsolat lehetővé teszi, hogy a

könyvtár zavartalan működéséhez szükséges eszközök és anyagok időben rendelkezésre álljanak. Ezen a téren a könyvtárosoknak uttörő munkát kell végezniük, hogy tudatosítsák a könyvtárak jelentőségét a kórház /intézmény/ életében nemcsak az orvosokkal, hanem a gazdasági hivatal dolgozóival is. Ugyancsak munkakapcsolat formájában kell a könyvtárosnak tájékozódnia arról, hogy mely időre kell költségvetési igényét összeállítania.

Helyes, ha a könyvtáros már évközben feljegyezi a következő költségvetés tervezéséhez szükséges szempontokat és esetleges igényeket. Az igény helyes és gondos felmérése azért is szükséges, mert az évközi termódosítás nagy nehézséggel jár.

Pótkeret engedélyezése - a fennálló rendelkezések szerint - csak új feladatokra, vagy elemi csapások okozta károk elhárítására történhet.

Ha évközben olyan igény merülne fel, mely már a költségvetés tervezésénél is figyelembe vehető lett volna és a mulasztás a könyvtár működését, vagy a tudományos, oktató és gyakorló orvosi munkát hátráltatja és emiatt válik szükségessé pótkeret engedélyezése, az irányítószerv a mulasztókkal szemben felveti a felelősség kérdését.

A könyvtárak vagyennyilvántartásával kapcsolatos feladatokat a költségvetési előirányzat alapján gazdálkodó szervek intézetek vagyennyilvántartásáról, selejtezéséről és leltározásáról szóló 158/1960./P.K.18./P.M.számú utasítás vég-

rehejtéséről szóló 9/1961/Eü.K.4./Eü.M.számú utasítás "Könyvtárak nyilvántartása" 6. fejezet tartalmazza, az OKK utasításokról is ezt tartalmazza.

Feltétlenül szükséges, hogy minden könyvtáros megismerje az Egészségügyi Minisztérium ezen utasítását, mert napi munkájához elengedhetetlenül szükséges, és nehogy ellentétbe kerüljön az utasítás rendelkezéseivel, mert ez nemcsak felesleges munkát okozhat, hanem a könyvtárosok anyagi kárt is szenvedhetnek.

H O Z Z Á S Z Ó L Á S O K

Dr. Ruzsás Lajosné a Pécsi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának vezetője: Az Orvosi könyvtárosok II. országos értekezletén, 1954 decemberében, a pécsi Egyetemi Könyvtár kiküldöttjeként beszámolómat azzal fejeztem be, hogy a többi egyetemi városhoz hasonlóan Pécsen is nagy szükség volna központi könyvtár felállítására az Orvostudományi Egyetemen. Akkor még nem volt hálózati rendelet, nem volt Országos Orvostudományi Könyvtár sem. És ma hozzászólásomat avval kezdem, hogy van már Pécsen központi könyvtár az Orvostudományi Egyetemen, mint ahogy van Országos Orvostudományi Könyvtár is, amely mint hálózati központ vezet, irányít, segít; van orvosi könyvtárosképzés és van saját orvosi szakfolyóiratunk is.

Az orvostudományi hálózat helyzetét kialakulásából a jövő távlatáig kitűnően élénk tárja a beszámoló.

Hozzászólásomban a hálózati központosítás előnyeit szeretném röviden vázolni egy egyetemi alközpont életén, működésén és tervein keresztül.

A Központi Könyvtár feladata.

1./ egységes, központilag összehangolt beszerzési politika a rendelkezésre álló anyagi eszközök

legésszerűbb felhasználásával;

2./ központi feldolgozás, egységes leltárkönyvek központi címlírás, és központi katalógushálózat kiépítése;

3./ a hálózat könyvtárkezelőinek egységes irányítása, szakmai képzése és állandó kapcsolatuk kiépítése a központtal;

4./ központi könyvtéri szolgáltatások, tájékoztatás a hálózat és azon túl a város és a környező megyék egészségügyi intézményei számára.

1./ Az egységes, központi összehangolt beszerzési politika a központosítás első előnye: a rendelkezésre álló dotáció gazdaságos felhasználása és a devizatakarékosság szem előtt tartása gazdag és sokrétű állomány rendelését teszi lehetővé mind a központi könyvtár, mind a tagkönyvtárak számára. Az elfogadott elv és cél: a központi könyvtár számára általános művek és a határterületi irodalom beszerzése, a tagkönyvtárak speciális, szakáguknak megfelelő korszerű fejlesztése. Ennek az összehangolt beszerzési elvnek a megvalósítása csak a különböző nyilvántartásokon keresztül lehetséges. Gondolok itt a rendelés alatt álló művek nyilvántartására a következő három elv szerint: szoros betűrendben, tanszéki bontásban és kiadók ill. könyvkereskedők szerint. Ez előnyös a fedések kiküszöbölése, valamint a tájékoztatás gyors és pontos lebonyolítása szempontjából is. Ilyen hármas rendszerű nyilvántartásból a könyvtáros bármely kérdésre meg tud felelni az érdeklődőknek és ez a beszerzés adminisztratív lebonyolítását is nagyban elősegíti. A fiatal pécsi hálózat is már több mint 100.000 Ft-os megtakarítást ért el részben a folyóiratfedések kiküszöbölése, részben a könyvrendelések összehangolása következtében. Devizatakarékossági szempontok figyelembevételével 1962-ben kb. 70.000 Ft. értékű rendelést nem továbbított, mert azokat a belföldi könyvpiac figyelemmel kísérése közben sikerült deviza nélkül beszereznie, így további lehetőség nyílik az egész hálózat állományának változatosabbá tételére.

2./ A központi feldolgozás a hálózati központossítás másik nagy előnye. A központilag beszerzett könyvanyag központi leltári állományba kerül, amely az egész hálózat könyvállományának hű tükörképe, az egyedi leltárnaplók pedig egy-egy tagkönyvtár gyarapodását tüntetik fel. Statisztikai kimutatások számára és állományellenőrzés céljára egyaránt alkalmasak a központi könyvtárban vezetett leltárkönyvek adatai.

A központi cimleírás a hálózat számára biztosítja az egységes, szakszerűen elkészített katalóguscsomagulakat és a tanszéki könyvtárkezelőket megkíméli a feldolgozó munka sok, aprólékos, időrabló gondjától. A központi feldolgozás eredménye a központi katalógus, amelynek rendkívüli fontosságát a gyakorlat naponta igazolja. A tájékoztató munkától kezdve a központi beszerzésen keresztül a könyvtárközi kölcsönzésig legnélkülözhetetlenebb munkaeszközünk. Ezt viszont csak saját, központi feldolgozásunkon keresztül tudtuk egységes szempontok és elvek szerint megszerkeszteni és folyamatosan gyarapítani. Katalógushálózatunk kiterjed nemcsak a hálózatban található könyvek, de a folyóiratok központi katalógusára is. Kutatóinknak rendkívül sok időt megtakarítunk a központi katalóguson keresztül történő tájékoztatásainkkal és ez volt az első vonzóerő a nyilvános olvasószolgálat megindulásának időszakában.

3./ Igaz, hogy a központi könyvtár központi szolgáltatásai tehermentesítik a tanszéki könyvtárkezelőket a feldolgozás munkájától, de ez még nem teszi feleslegessé a szakmai, egységes irányítást, a tanszéki könyvtárosok egységes, központi instrualását, módszertani segítését. Állandó kapcsolatot kell fenntartani a tanszékek könyvtárkezelőivel és orvostanácsadóival. A központi könyvtárnak kell az összekötőnek lennie az országos orvosi könyvtári élet és a tanszékek könyvtári élete között. A központ utasításait, eredményeit éppúgy kell tolmácsolnia a tanszékeknek, mint a tanszékek kívánságait, javaslatait eljuttatni az országos központnak. Ez a célkitűzés és így lesz részese a kis tagkönyvtár a nagy hálózat minden előnyének.

4./ A központi szolgáltatásainak teljessége érdekében legfontosabb központi feladat a nyilvános olvasószolgálat kiépítése, saját és hálózati anyagának feltárása és közkinccsé tétele. Itt viszont a központi könyvtárnak már tul kell lépnie az egyetem keretét és szolgáltatásait ki kell terjesztenie a város és az egész Déldunántul egészségügyi intézményeire. Nem zárkozhat el az orvostanhallgatók könyvtári ellátása elől sem és amint arra lehetősége nyílik helyiségileg és létszámailag, számukra is megnyitja szolgáltatásait. Ma még csak szerény keretek között tudja a hozzáfördülő hallgatókat irodalommal ellátni, de 1967-re már 200 személyes olvasóterem várja a hallgatóságot az új, központi könyvtár épületében.

A szakszerű és eredményes tájékoztató munka érdekében tervszerűen fejlesztjük segédkönyvtári állományunkat, bővítjük referálólapjaink és szakfolyóirataink számát. Nagymértékben hozzájárul a tájékoztatás eredményességéhez a kiadói könyvjegyzékek, prospektusok országok és cégek szerint összeállított gyűjteménye. Ez lesz az alapja tervbevett figyelőszolgálatunknak, amelynek alapján értesítjük a tanszékeket a legfrissebb külföldi könyv-ujdonságokról. A Medizinische Dokumentationsdienst figyelőkatronjai az egyes szakágak legfrissebb folyóiratirodalmáról tájékoztatják kutatóinkat, a könyvtárközi kölcsönzés pedig lehetővé teszi a Pécsen meg nem található irodalom megszerzését kutatóink számára.

Az elmondottak röviden vázolták egy fiatal, nemrég megalakult hálózat központi könyvtári feladatait az egyes munkaterületeken, szolgáltatásokon keresztül. A központi könyvtár feladata szép és nagy. Ha a központi könyvtár össze tudja hangolni a hálózat különböző kívánságait, ha be tudja kapcsolni a tagkönyvtárakat az országos tudományos vérkeringésbe és ezen keresztül érzi, hogy az ő közbenjárásával megszületett egy tudományos monográfia, egy folyóiratcikk vagy a gyors irodalomfeltárás egy műtét kimenetelét tette eredményessé, akkor a központi könyvtár nem végzett hiábavaló

munkát. Az eredmények új és új erőt adtak a könyvtárosnak a további munkához és felejtették azt a sok nehézséget, amely ma még fel-felbukkan a fiatal hálózat életében.

dr. Arató Lászlóné a kaposvári Megyei Kórház könyvtárosa:

Az orvostudományi könyvtári hálózat fejlődésével kapcsolatban szeretnék röviden beszámolni a megyei alközponti működésről, amely a kaposvári kórházban már másfél éves multra tekint vissza. Tárgyilagosan megállapítható, hogy előnyös helyzetben vagyunk, mert a helyiség és a személyi ellátottság első naptól kezdve ideálisan megoldott probléma.

Igazgatónk, dr. Arató Miklós főorvos és orvos-tanácsadónk dr. Bodosi Mihály főorvos jóval a miniszeri végrehajtási utasítás megjelenése előtt a központi könyvtár megteremtését tűzték ki feladatuk és nem kis harcok árán létrejött a ma már országosan ismert - és tegyük hozzá elismert - szép olvasóterem, napi 12 óra munkaidős két könyvtárossal.

A könyvtár klasszikus hármas egységből tehát a könyvtár és a könyvtáros megvolt, most arra szeretnék röviden rávilágítani, hogy a harmadik tényező: az Olvasó, nagy O-vel, hogyan kapcsolódott a hármas egységbe, amely érte van elsősorban. El kell érünk szocialista könyvtárhálózat alapvető célkitűzését: a szakmai szonvonal emelését.

Állományunk minden szakra kiterjedő, gondos összeválogatását orvostanácsadónknak, bőséget pedig igazgatónk nagyvonalúságának köszönheti, aki a könyvtár fejlesztését, működése első percétől fogva, szívügyének tekintette. A gondos válogatás vonatkozik elsősorban a kurrens külföldi folyóiratokra, amely azt hiszem mennyiségét és minőségét tekintve élvonalba emeli könyvtárunkat a megyei kórházak között.

Olvasóforgalmunk fokozatosan emelkedik. /Forgalmi naplót már tavaly január óta vezetünk a kölcsönzésről és a helybenolvasásról./ Olvasóink túlnyomórészt a kórház orvosaiból adódnak, akik az egyes osztályokon tartott referáló ülésekhez viszik az anyagot, a referátumokat viszont a könyvtár gyűjti. Pillanatnyilag az idegosztály vezet 158 db. leadott referátummal. A rendszeres kórházi tudományos gyűlésekhez és a Siófoki Orvosnapokhoz, bel- és külföldön megjelenő szakcikkéhez, tudományos előadásokhoz gyakran vesszük igénybe a könyvtárközi kölcsönzést, amelynek jelentőségét nem lehet eléggé kiemelni. Eddig közel 300 esetben kértünk át cikket vagy könyvet, és az OOK mikrofilm-szolgálatának köszönhetjük 150 db mikrofilmünket. Ennek különösen akkor van olvasó-szervező értéke, ha egy-egy különleges cikket gyorsan sikerül megszerezni.

A tervszerű kutatáson kívül gyakorlati rendeltetése a feltárt anyagnak egy-egy konkrét sürgős diagnosztikai vagy terápiás probléma megoldása, amelyhez nem egyszer sikerült már gyors tájékoztatást adni. Nagyjából minden osztálynak kialakult a hallgatólajos könyvtári összekötője vagy egy-két ambiciózus orvosa, akik az olvasóterem törzsközönségét adják. Ez természetesen osztályonként különböző jellegű, van olyan osztály, ahol a főorvos ösztönző példája vonzza a fiatalokat.

A kórház forgalmához számíthatjuk még a továbbképzésre odarendelt vidéki körzeti és rendelőintézeti orvosokat is, akik örömmel töltik szabad idejüket, - amivel egyébként alig rendelkeznek - az olvasóteremben. Mivel a könyvtár minden vonatkozásban alkalmas arra, hogy a hálózat követelményeinek megfeleljen, nem maradhat elszigetelve a megye nyilvánosságától. Ennek a kórház részéről semmi akadálya nincs. A könyvtár nyilvános és reggel 8-tól este 7-ig nyitva tart. A megyére és a városra kiterjedő olvasóforgalom mégis sok kívánnivalót hagy maga után. A kellő propaganda hiánya is okozza talán; ezt a Somogy megyei Egészségügyi Tájékoztató igyekezett a közelmúltban pótolni.

A tagkönyvtárakkal való kapcsolat még laza, pedig ezen keresztül lehetne a könyvtár népszerűsítését a

legkönnyebben megoldani.

A tagkönyvtárak első jogos követelése lenne az alközponti könyvtár katalógusának a másolata. Vagy minimum az újabb beszerzések rendszeres közlése, amit most Pécssett utbaigazító javaslatként kaptunk. Ehhez azonban a 12 óra munkaidő kevés.

Meg kell említenem, hogy szórványosan kölcsönözünk és dokumentáltunk már vidékre is. A vidéki kölcsönző forgalom rendszeres lebonyolítása, a tagkönyvtárakkal való állandó ruganyos kapcsolat ugyancsak munkaidő és munkaerő kérdése.

dr. Réthelyi Jenő főorvos, a keszthelyi Járási Kórház könyvtárának orvostanácsadója:

Az orvostudományi könyvtári hálózat az 1961 novemberében megjelent szervezeti és működési szabályzat rendelkezései szerint működik. A szabályzat a tagkönyvtárak feladatává teszi a fenntartó intézmény dolgozóinak szakirodalommal és szakirodalmi tájékoztatással való ellátását. Ez az OOK módszertani utasításai szerint a szakirodalom gyűjtéséből, feldolgozásából és feltárásából áll. Anyagi fedezetet erre a fenntartó intézmény költségvetésében kell biztosítani. 2000 kötetnél kisebb állománnyal rendelkező könyvtárnál a könyvtárosi munkát egy "arra alkalmas személy" végzi más munkája mellett.

Ennek a munkának bemutatására legjobb, ha a példát önmagunkról vesszük és ezért nézzük meg, mi áll erre a célra Keszthelyen rendelkezésünkre?

570 kötet könyvünk és folyóiratunk van. Ezek a folyosón elhelyezett zárható szekrényekben tárolódnak. A gazdasági hivatal egyik dolgozója mint erre alkalmas személy, aki valóban nagyon alkalmas volna könyvtárosi munkára, más munkája mellett látja el a könyvtárosi teendőket. A kórház két részlegből áll és ehhez csatlakozik mint harmadik részleg a rendelőintézet. Ezek egymástól való távolsága 15-15 perc séta.

Többé-kevésbé ez a helyzet Veszprém megye többi 16 tagkönyvtáránál is. Nyolc helyen még "erre

alkalmas személy" sincs, aki a könyvtárosi munkát végezné és így ezt orvosok csinálják.

Ilyen körülmények között az állomány rendbentartása is nagy nehézségekbe ütközik. A kölcsönzés megszervezése még ennél is nehezebb. Valódi könyvtári munkáról pedig beszélni sem lehet. Ennek ellenére mi mégis felmutathatunk bizonyos tudományos eredményt, amennyiben 1962-ben 2 angol, 1 német és 9 magyar, 1963-ban már eddig 2 angol és 2 magyar nyelvű cikk jelent meg keszthelyi szerzők tollából. Tudjuk, hogy tudományos cikkek megjelenése nem az egyetlen fokmérője egy kórház működésének, de mindenesetre bizonyossága annak, hogy járási kórházi szinten is van olyan munka, amely feltétlenül könyvtári háttérrel és támogatást kíván. Ezt az igényt jelenleg sajnos nem tudjuk kielégíteni. Pedig nagyon sok munkától mentesíthetnénk egyébként is túlterhelt orvosainkat.

A megyei alközpont feladatait is a működési szabályzat írja elő. Ezeknek egy része azonos a tagkönyvtárak feladataival - saját kórházára vonatkoztatva. Másrészt előírja számára a tagkönyvtárak szervezését, irányítását és felügyeletét.

Ennek a hatalmas feladatnak elvégzésére a Veszprém Megyei Kórháznak rendelkezésére áll több mint 2000 kötet könyv- és folyóirat, szép könyvtári helyiség helybenolvasási lehetőséggel és egy főfoglalkozású könyvtáros. Pénzügyi kerete elég szűk. A tagkönyvtárak száma 16, ami a legnagyobb az országban. Könyvtárosunk saját állományukat szépen rendbehozta. Saját kórházát igyekszik valódi könyvtári szolgáltatásokkal is ellátni. Ezek mellett azonban a 16 tagkönyvtárra gyakorlatilag nem jut ideje. Tul a személyes baráti kapcsolaton, amely minden tagkönyvtárral jól kialakult, könyvtári jellegű szervezésről vagy irányításról alig beszélhetünk.

Mit várunk ezek után a megyei alközponttól? Ha könyvtárosunk nem kap segítséget, akkor mint közeli és minimális célt, azt, hogy a megyei könyvtárból időnként folyóiratokat kapjunk és legalább negyedévenként személyesen is találkozhatassunk könyvtárosunkkal. A folyóiratkölcsönzéshez már megkaptuk a Megyei Kórházba járó külföldi folyó-

iratok jegyzékét, mint alapot. Ez a legtöbb, amit egy személytől elvárhatunk.

De mi többet szeretnénk. Ez lenne távoli, de nem nagyon távoli célunk. Ehhez a vágyunkhoz alapot ad az 1962 októberében az OOKT által megtárgyalt és elfogadott megyei fejlesztési terv. A Veszprém megyei fejlesztési terv a megyében három tudományos központ kialakítását vette tervbe. Ezek: Veszprém, Keszthely, Pápa. A tudományos gócpontokat pedig főfoglalkozású könyvtárosokkal kellene ellátni, mert részfoglalkozású könyvtárosok munkája soha nem lesz megfelelő színvonalú.

Ennek a tervnek azonban útját állja a működési szabályzat 9.§. /1/ h pontja. Az említett rendlethely szerint főfoglalkozású könyvtáros csak 2000 köteten felüli állománnyal rendelkező könyvtárnak jár. E nehézség kiküszöbölésére javasoljuk, hogy Veszprém megye összes orvosi könyvtárainak állományát tekintsük egy egységes könyvtárnak. Ez már több, mint 7600 kötetet tesz ki. Ha ebből elkülönítjük a megye déli sarkán elhelyezkedő három kórház - Keszthely, Tapolca, Sümeg - állományát, ami 1500 kötet jelenleg, akkor ehhez már lehetne főfoglalkozású könyvtárost javasolni. Ez ellátná a három kórház könyvtári munkáját. Maradna még 5100 kötet, amely feljogosít két főfoglalkozású könyvtáros beállítására. Ezek Veszprém székhellyel könnyen és jól elláthatnák részben az alközponti teendőket, részben a Megyei Kórházat és a megye északi felének kórházait. Így Veszprém megye területén 3 főfoglalkozású könyvtárossal megoldhatók lennének a 16 tagkönyvtár egyébként rendezhetetlen nehézségei.

Ilyen szervezés mellett a megyei Alközpont elláthatná azokat a feladatokat, amelyeket a valódi könyvtári munka érdekében el kellene látnia. Ilyenek volnának: a megyei katalógus elkészítése; dokumentációs munka megyei szinten; könyvtárközi folyóiratkörözés; a devizakeret elosztása; a könyvtárosok továbbképzése; megyei szinten a tagkönyvtárak költségvetésének rendezése, stb.

Minden ráfordítás fokmérője a hasznosság. A hasznosságot pénzben szokták kifejezni. Orvosi-egészségügyi vonatkozásban a hasznosság pénzben való kifejezése nagyon nehéz, majdnem lehetetlen. Mégis mindannyian érezzük, hogy az a nagy anyagi áldozatkészség, amelyet egészségügyi kormányzatunk a könyvtári kérdésben is megmutat, bőven meghozná kármatait. Az OOK két éves fennállása és munkája bebizonyította, hogy központi, egyetemi könyvtári és megyei alközponti szinten hatalmas lépéseket tettünk. A felső és középső vezetés és szolgáltatások további javítása mellett most már a mindennap terhet viselő kórházakat és a gyakorló orvosokat képviselő tagkönyvtárak kifejlesztésére kell erőfeszítéseket tennünk.

Legyen szabad meg néhány javaslatot is tennünk a gyakorlat számára:

1. A magyar orvosi folyóiratok összefoglalóikat külön lapca is közölik a Morphologiai és Igazságügyi Szemléhez hasonló módon. Evvel a figyelműszolgálat lényegesen egyszerűbbé válna legalább magyar vonatkozásban.
2. Folyóirataink tartalomjegyzégeiket kitéphető kutyanyelven is csatolják minden számhoz. Ezt sok külföldi folyóiratnál már láthatjuk. Lehetővé válna így a tartalomjegyzékek egyszerű közözeze.
3. Az OOK cím és fordítás jegyzégeit az O.H. olyan technikával tegye közzé, hogy azt a lap megcsönkítése nélkül ki lehessen tépni. Nyomtaszanak a lapok másik oldalára hirdetéseket.
4. Orvosi egyetemeken az orvostanhallgatókat tanítsák meg a könyvtárak helyes használatára.

Földy Lajosné. a Péterfy Sándor utcai Kórház könyvtárosa:

A kórházi könyvtárak kérdéséhez mint a Péterfy Sándor utcai területi vezető kórház könyvtárosa és egyben alközponti könyvtáros szólok hozzá. A mi alközpontunkhoz 28 tagkönyvtár tartozik, vagyis a fővárosi tanácsai hálózat 50 nyilvántartott

tagkönyvtárának több mint a fele. Persze 28 orvosi könyvtárról itt nem lehet beszélni, hiszen rendelőintézetek, gondozók is tartoznak hozzánk, amelyekkel az alközpont kapcsolata 1-2 devizás folyóirat rendelésén, különböző kiadványok eljuttatásán, statisztikák bekérésén nem terjed túl. Ide tartozik azonban 11 kórház is és közöttük olyanok, mint a Korányi, Szövetség utcai, Uzsoki utcai, Róbert Károly krt.-i és az Újpesti kórházak. A kapcsolat a könyvtárlátogatásoktól eltekintve - ami a hálózat nagysága miatt nem lehet elég gyakori - elsősorban "távközlési", telefonon adott tanácsadásból, felvilágosításból áll főleg a könyv- és folyóirati igénylések idején. A megrendelések összehangolása az AKT üléseken történik. Az alközpont könyvtári állománya könyvtárközi kölcsönzés útján nemcsak a tagkönyvtáraknak, de minden orvosi könyvtárnak rendelkezésre áll. Az ilyen kölcsönzések megležitoston gyakoriak is.

Az alközpontnak a legtöbb gondot a már említett nagy kórházak könyvtárügye okozza. A probléma az OOK előtt nem ismeretlen, mint azt a referátum anyaga is mutatja. Ezek közül több intézet rendelkezik értékes, számszerűleg is jelentős állománnyal - ez egyes helyeken a 2000 kötetet meghaladja, - komoly összegeket költenek devizás folyóiratbeszerzésekre, de könyvtárról beszélni a szó valódi értelmében egyelőre illuzórikus, mert sem az állománynak az olvasókhoz való közvetítéséről, sem feltárásáról - amittől az állomány könyvtárrá válik - megfelelő könyvtáros és helyiség hiányában nem lehet szó.

Főfoglalkozásu, teljes állásu könyvtáros a hálózatban, az alközpontot kivéve, nincs; 1-2 kivételtől eltekintve orvosok látják el a könyvtárosi teendőket - a Korányi és Árpád kórházban maguk a belgyógyászati adjunktusok - elsősorban azért, mert így hozzájutnak az irodalomhoz. A nagyon elfoglalt orvosoktól nem lehet kivánni, hogy szakmailag kezeljék az anyagot, hogy katalógus kártyákat gépeljenek, leltárkönyvet vezessenek, stb. Csak példának említem meg, hogy az egyik tagkönyvtárban tett látogatás alkalmával szóvá tettem,

hogy a kötetekben álló folyóiratokat be kellene költetni, mert így elkallódnak. De az adjunktuskönyvtárosnak - mint mondotta - az összeállításra nincs ideje és ha mással akarná ezt a munkát elvégeztetni, ahhoz sok magyarázatra volna szükség, ami még több időt venne igénybe.

A helyiség hiánya szintén ismert probléma. Az orvosokban az olvasás iránti érdeklődés ébren-tartása, a költséges folyóiratok me felelő gyűjteményeztetése viszont csak akkor érhető e., ha a raktározás hozzáférhető módon történik. A olvasási kedvet nagy mértékben fokozza az, ha az orvosok nehézség nélkül jutnak a folyóiratokhoz, ha maguk előtt látják, vagyis eléjük találják azokat. Az OOK számtalan kitűnő kiadványa, amit pontosan eljuttatunk a tagkönyvtárakhoz, nem kerül közkézre, mert fiókokban fekszik el.

A helyzet javítása érdekében kapta az István kórház a plusz két könyvtárosi státust, azaz a céllal, hogy azok a kórházi hálózat tagkönyvtárait rendezzék, leltárba vegyék az állományt, katalogizáljanak, stb. Itt meg kell jegyezmem, hogy helyes volna, ha erről a megfelelő alközpontokat tájékoztatnák, illetve velük egyetértésben történne ez, erről ugyanis közvetlenül még nem értesültünk. Ez első lépésként mindenesetre nagy előrehaladást jelent majd. A problémát azonban ezzel nem látjuk megoldottnak, mert a rendezett állományt, a katalógusokat azután is fejleszteni kell és erre megint csak nem lesz más, mint könyvtárosi szakképzettséggel nem rendelkező orvos, vagy más egészségügyi dolgozó, aki ideig-óráig vállalja csak ezt a feladatot, hogy megint csak egy ujjoncnak adja tovább - amint ez történni szokott. Helyes volna egyébként, ha az OOK-nak módja volna ebbe beleszólni és megakadályozni a megbízott könyvtárosok állandó cserélését, mert minden alkalommal előlről kell kezdeni a tanítgatást, stb.

A probléma megoldására azt javasoljuk, amit már korábban a Korányi kórház esetében ajánlottunk: a szakszervezeti könyvtárosok mintájára olyan

könyvtárosi állást kellene szervezni, amelynél egy könyvtáros 4, esetleg 5 kórházi könyvtár kezelését látja el rendszeresen és állandóan. Egy-egy helyen hetente kétszer tartana könyvtári órát és ha állandó helyiség nem is áll rendelkezésre, legalább ezeken a napokon tanácsteremben, ebédlőben, vagy másutt szemmel láthatóan kirakná az újabb folyóiratokat és könyveket és lebonyolítaná a kölcsönzést. Ha mindez megfelelő propagandával történik és rendszerre válik, úgy az orvosokban tudatossá válna, hogy van könyvtáruk, nőne az olvasási kedv, nehézség nélkül jutnának az irodalomhoz és ezzel lehetővé válna a nagy befektetések árán szerzett könyv- és folyóiratanyag megfelelő hasznosítása.

dr. Lusztig Gábor főorvos, a kecskeméti Megyei Kórház könyvtárának orvostanácsadója:

Az orvosi hálózat az utóbbi időben óriási fejlődést mutat, ez annak tudható be, hogy a könyvtárakban függetlenített könyvtárosok vannak. A tapasztalatok alapján meg kell állapítanunk, hogy orvos a könyvtár vezetésére nem alkalmas. A könyvtár működése két tényezőtől függ: az olvasótól - és miután itt szakkönyvtárról van szó, az orvostól -, és a könyvtárostól aki a könyvtár lelke. A kórházigazgató nagyon sokat tehet az orvosi könyvtárért, a könyvtár tükörképe mindenkör az igazgató könyvszeretetének.

Szakképzett könyvtárost az OOK nem tud biztosítani minden intézménynek, ezért öntevékenyen kell ezt megoldani. Különböző rovatokon van keret erre s vannak lelkes emberek is, akik némi juttatásért vállalnák egy-egy kis könyvtár gondját. El kell érni minden könyvtárban egy arra alkalmas ember 2-3 órás alkalmazását. A kis könyvtárak helyzete főleg vidéken nehéz. Nem vagyok híve a postai kölcsönzésnek, kis állománnyal minden kórháznak rendelkeznie kell. Véleményem szerint jó megoldás lenne, ha a Megyei Kórház könyvtárosa kijárna - természetesen némi juttatásért - egy-egy közeli kis könyvtárba és ott hetente

egyszer-kétszer könyvtári órát tartana. Ez többet érne mint ha rendszertelenül továbbra is orvos kezelné a könyvtárat.

A könyvtáros egyik feladata az ifju orvosokat rászoktatni az olvasásra. Másik fontos munkája az igen elfoglalt orvosokat megfelelően ellátni folyóiratokkal /nálunk a könyvtáros maga viszi el az orvoshoz az új folyóiratszámokat, ugyanakkor beszedi az előzőt/. A duplicitások megszüntetésénél véleményem szerint helytelen lenne a hosszú évek óta járó folyóiratok megrendelésének beszüntetése. A folyóiratok lemondását Pesten kellene kezdeni ahol egy-két megállónyira van az egyik orvosi könyvtár a másiktól.

Végezetül idézni szeretném a szegedi Kórbonctani Intézet falán olvasható Bacon mondást, amely számunkra megszívlelendő: "A könyvek követik mindenkor a tudományt és nem a tudomány a könyveket."

dr.Korpássy Béláné, a szegedi Orvostudományi Egyetem Könyvtárának munkatársa:

A referátum kiemeli, hogy a devizakeret nem bővíthető. De arra is célóz, hogy a folyóiratok igen fontosak. A gyakorlatból pedig tudjuk, hogy a jelentékeny folyóiratok száma is növekszik, és előfizetni csak a nem bővíthető devizakeretből lehet - a könyveszerzés rovására. Ezért kell a külföldi könyvek rendelését alaposan előkészíteni.

Fontos tehát a devizával való célszerű gazdálkodás. Ezzel kapcsolatban kívánom megjegyezni, hogy külföldi könyvek szerzeményezése során, főként azonban használatba vételekor, némelyik műről kiderül, hogy nem azt tartalmazza, amit a címe ígér; illetve a cím az érdekelt szakemberek számára többet mondott a kiválasztáskor, mint amit tartalmaz. Így - ha országosan vesszük, és más szakmákra is tekintettel vagyunk - nem kis összegű devizát hiába fizetünk ki. Több évre tekintve, tetemes összegről van szó!

Indokolt volna ezért, hazánkban is olyan vállalkozást létrehozni, mint amilyen Varsóban, a Tudo-

mány és Kultura Palotájában működik. Tudniillik ez az intézmény ill. az itt elhelyezett vállalat bizományi szerződés alapján a legjelentősebb külföldi kiadóktól rendszeresen, több példányban kapja meg az új kiadványokat. A lengyel szakembereknek és könyvtárosoknak ilyen módon egy állandó könyvkiállításon módjuk van a külföldi könyveket kézbevenni, tanulmányozni és csak azt megvásárolni amire valóban szükség van.

Ha értekezletünk elnöksége a munka végeztével határozati javaslatokat kíván hozni, kérem azok között egy ilyen bizományi üzlet létrehozására az illetékesek útján a Kultura Vállalatot felkérni. - Ha ebben az ügyben történtek már lépések, és azok valamilyen pozitív vagy negatív eredménnyel jártak, bizonyára szívesen venné értekezletünk közössége, ha erre vonatkozólag tájékoztatást kapna. - Ha nem történt ebben az ügyben semmi és az értekezlet tervezői ilyen javaslat kidolgozását nem tervezik, kérem, hogy az OOK ezévi munkája során, egy ilyen bizományi üzlet létrehozásáról az országos könyvtárak vezetőivel, a Könyvtári és Dokumentációs Tanáccsal, továbbá a külkereskedelmi szervekkel tárgyaljon.

dr. Szabó Zsolt főorvos, a tataiányai Megyei Kórház könyvtárának orvostanácsadója:

Megyei Kórházunk orvosi könyvtára 1954-ben alakult 72 könyvvel, ma 5000 kötetten felüli állományunk van. Két függetlenített könyvtáros dolgozik az egy helyiségből álló könyvtárban és állandóan el vannak látva munkával. Ezt válaszolnám Lusztig főorvos ur hozzászólására is, és ezért nem tartom helyesnek, hogy a megyei könyvtáros vidéken tartson könyvtári órát.

A gyors gyarapodás annak köszönhető, hogy a megye "vállalati nyereségrészesedéséből" évente sikerül némi pénzt szereznünk. A könyvtári munka mennyisége, a könyvtár munkaigénye mindig annyi, amennyi az igény kórházon belül. Könyvtárunkban jelenleg a megyei könyvkatalógus elkészítésének végén tartunk. Ezt szívesen bocsátjuk bárki rendelkezésére,

ellenértékképpen az illető kórház katalógusát kérjük, hogy bővíthessük könyvtárközi kölcsönzési lehetőségeinket. E téren igen nagy forgalmat bonyolítunk le, de sajnos az a helyzet, hogyha tőlünk kérnek, készséggel elküldjük, viszont ha mi kérünk sokszor csak mikrofilmet kapunk, természetesen pénzért. Mi is megoldhatnánk ezt - tudniillik, hogy mikrofilmet küldjünk a kért folyóirat helyett - de ez az összeg végül nem fordítható a könyvtár költségeire, hanem valamilyen más célt profitál belőle.

Összeállítottuk 10-12 évre visszamenően a torzszülöttek magyar bibliográfiáját, ezt készséggel bocsátjuk az érdeklődők rendelkezésére. Meg kell állapítanunk, hogy a spanyol nyelvterület ismeretében igen el vagyunk maradva, pedig tudomásunk szerint igen jelentős eredményekkel rendelkeznek. Javasoljuk, hogy a spanyol folyóiratokat központilag fordíttassák le és ezekből juttassanak egy-egy példányt a megyei kórházaknak.

Jelentős különlenyomat gyűjteményt sikerült összeállítanunk, ugyanis szoknak a folyóiratoknak a cikkeit, amelyeket devizatakarékosság miatt nem sikerült beszerezniük, különlenyomatként kérjük meg.

Az ebédszünet után dr. Bárány János főorvos, a veszprémi Megyei Kórház könyvtárának orvostanácsadója emelkedett szólásra:

Országszerte sok új kórház épül, de általában könyvtártervezésre nem gondolnak. Típustervekre, normákra lenne szükség a különböző nagyságu orvosi könyvtárak térszükséglete, berendezése szempontjából. /Ezt saját tapasztalatunkból tudjuk, mivel éppen Veszprémben csak komoly erőfeszítések árán sikerült elérnünk, hogy a kórház bővítése során új könyvtárhelyiség létesüljön./

Sajnálatos tapasztalat az is, hogy a hazai irodalom nincs eléggé képviselve az egyes orvosi könyvtárakban.

A költségvetésre vonatkozóan javasolnánk, hogy határozzák meg: x Ft. értékű folyóirat beszerzéséhez y Ft értékű kötési költséget kell tervezni. A könyvtárat terheli továbbá a költségvetésben egy "nyomtatvány" tétel. Ez igen jól van dotálva és kizárólag a gazdasági hivatal használja fel.

A mikrofilm a jövő útja, védi a könyvállományt, könnyen beszerezhető, bár a másolat készíttetése igen költséges és nem használható mikrofilm leolvasó nélkül. Párisban láttam egy kis mikrofilm-leolvasót amely aránylag olcsó és mindössze könyv nagyságu. Az itt kiállítottak nagy hibája, hogy csak függőlegesen lehet olvasni. E mellett vízszintesen jegyezni igen nehéz. Ezt a francia kézszerűket bizonyosan szívesen megvásárolnák az orvosok, mindössze 5-600 Ft-ba kerülne. Szó esett arról, hogy a könyvtáros az olvasó helyébe vigye a folyóiratokat. Ez a módszer nálunk is bevált. Az orvosok év elején bejelentik, hogy milyen folyóiratokra tartanak igényt, ezt nyilvántartjuk és bizonyos sorrendben körözzük a folyóiratokat.

Megyei katalógusunk is készül, de sokszorosítása terén komoly nehézségeink vannak.

Hét tagkönyvtárban működik olyan könyvtáros, aki már tiszttában van a könyvtári munka alapvető tudnivalóival. Megyei orvosi könyvtárosunk tanította be; és továbbra is ellenőrzi, utbaigazítja őket.

Bérczy Zoltán, a debreceni Megyei Kórház könyvtárosa:

A Hajdu megyei tapasztalatok alapján elmondhatom, hogy hálózati szervezetünk nem kielégítő. Helyesen tartom azt az elképzelést, hogy az orvosegyetem könyvtára legyen a megye alközpontja is. /Az egyetemen sokkal kedvezőbb az anyagi ellátottság! /

Igen fontos lenne a hálózati fegyelem betartása, de nem kívánhatjuk ezt olyanoktól, akik - megbízásból vagy önszántukból - akkor végeznek könyvtári munkát, amikor idejük engedi. A megoldás az lehetne, hogy rayoniroznák, területekre bontanák

a megyei hálózatot. Így pl. a berettyóújfalusi kórházban egy függetlenített könyvtáros jól össze tudná fogni a kis tagkönyvtárakat.

A könyvtáros csak akkor tud megfelelően dolgozni ha nem kenyérkeresetnek, hanem hivatásnak tekinteti foglalkozását.

dr. Ringelhann Béla főorvos, az egri Megyei Kórház könyvtárának orvostanácsadója:

A mi városunk inkább műemlékeiről, bikavéréről híres és nem a könyvtáráról. Könyvtárunk állapota nem tér el az országos átlagtól. Néhány problémánkat szeretném megemlíteni. Megszívlelendő Bérány kollega megjegyzése a kórháztervezésről. Nálunk is majdnem könyvtár nélkül tervezeték meg a hatvani kórházat. Nagy nehézséget jelent, hogy nincsenek normák és előtervek.

Kiemelendőnek tartanám a könyv-bemutatókat, sok felesleges beszerzéstől mentesítene bennünket. Fontos lenne, hogy minden kórház kialakítsa saját gyűjtőkörét - főleg könyvanyag gyűjtésében - a kórház orvosainak érdeklődési köre szerint. Ezeket a gyűjtőköröket az OOK-ban központilag kellene nyilvántartani.

A kiadott anyag foglalkozik a folyóiratok többes-példányainak megrendelésével. Véleményem szerint ezen a téren nem az egyéni igényeket és kezdeményezéseket kellene elválni, hanem ezeket a közönség szolgálatába kellene állítani. Ha egy kis kórház orvosa megrendelhet egy devizás folyóiratot, kötelezni kellene arra, hogy ennek fejében bizonyos dokumentációs munkát végezzen. /Fordítás, címjegyzék, referátum, stb./ Nálunk az a szokás, hogy a devizás könyv megrendelésekor nyilatkozatot íratunk alá a kollegákkal, amely szerint a könyv beérkezése után 2-3 hónappal referátumot készít a könyvről. Ezt azután a könyvtárban elhelyezzük.

A könyvtáraknak kötelező jelleggel gyűjteniök kellene saját kórházuk orvosainak munkáit. Soha

nem lehet tudni, hogy a jövő Flemingjei nem egy járási kórházban dolgoznak-e.

A mi kórházunk az ország legrégibb kórháza, 1728-óta működik. Ez kötelez bennünket arra, hogy gyűjt-sük a kórháztörténeti vonatkozású műveket.

Pálffy Gyula, a Szegedi Orvostudományi Egyetem Könyvtárának munkatársa:

A gazdasági kérdésekről kiadott tájékoztatást nagyon hasznosnak és figyelemre méltónak találom. Az előbb elhangzottakhoz szólva, nem hiszem, hogy egy kis kórház vagy egy speciális intézet töreked-ne minden hazai orvosi mű beszerzésére. Viszont fontos, hogy de-centrumaink beszerezzék a teljes hazai irodalmat.

Szó esett arról, hogy más-más összegért vagy in-gyen adják-e a fotókópiát. Véleményem szerint helyes lenne, ha tárcán belül az intézmények nem fizetnének egymásnak. De ha már fizettetnek, ne kérjenek többet az önköltségi árnál. Van olyan hely ahol 7.-Ft-ot is kérnek egy fotókópiáért ami már töké-s szívvel megszámitott árnak mondha-tó. A fotókópiából befolyt bevételre hivatkozva a könyvtárnak bizonyos idő után joga van keret-emelést kérni.

A hazai orvosi dokumentáció módszerei, formái és eszközei nincsenek kidolgozva. Szeretném javasol-ni, hogy országos központunk, amely eddig is jó sáfára volt a mi ügyeinknek, tanulmányozza a ha-zai orvostudományi adatszolgáltatás módszereit, kidolgozási lehetőségét, és tegye lehetővé a do-kumentalisták számára, hogy külföldön tanulmányoz-hassák a legkorszerűbb módszereket.

dr. Oszecky Tibor főorvos, a szekszárdi Megyei Kórház könyvtárának orvostanácsadója:

Szekszárdon lehetőségeinkhez képest minden igényt ki tudunk elégíteni. Hamarosan új könyvtárhelyi-ségünk is lesz, amely a legkorszerűbb követelmé-

nyeknek is megfelel. Mindez igazgatónk könyvszeretetének tulajdonítható. Működésünket gátolja azonban, hogy nagyon elszigetelten élünk. A budapesti orvosok könnyebben jutnak irodalomhoz. A vidéki kórházi könyvtárakat 100 km-ek választják el egymástól. Komoly nehézségeket okoz ez a devizás koordinálásban. Helyes lenne, ha legalább néhány devizás folyóirat tartalomjegyzékét sokszorosítanák és eljuttatnák a vidéki kórházak részére.

Ki kellene bővíteni a folyóiratcikkek fordíttatását. Az OOK-ban központilag bírálják el a beküldött fordításokat - így ezek száma is növekedne - és a jónak tartott fordításokat díjazzák.

dr. Vigh Béla, a Kultura Külkereskedelmi Vállalat munkatársa:

A hozzászólásokban felmerült, hogy mikor terheli a devizakeretet a könyv beszerzése. Egy könyvrendelés a devizakeretet természetesen csak egy ízben terhelheti, még akkor is, ha a könyv a következő évben jön be. Más kérdés e könyvek forintfedezete, e téren ugyanis átcsuszás folytán aránytalan megterhelés jelentkezhet a következő évben.

Elhangzott olyan észrevétel, hogy a bibliográfiákból és katalógusokból nem állapítható meg egy műről, hogy megfelel-e bizonyos követelményeknek. Ezért felmerül egy bemutatóterem létesítésének igénye. Sajnos ez devizagazdálkodás szempontjából lehetetlen, mivel e bemutatóterem anyagával is meg lenne terhelve az amugyis szűkös import keret. Jelenleg a Semmelweis Könyvesbolt saját kerete terhére beszerz devizás könyveket, ezek megtekintése segítséget nyújthat a megrendelések összeállításánál. /Nehéz lenne továbbá a vidékiek részére a mintakollekció megtekintése./ Az országos devizakeretnek mintegy 20%-a jut az egészségügyi tárcának és ez a keret a következő években sem lesz vagy nem lesz lényegesen emelhető.

A Kultura Antikvár osztálya már két éve foglalkozik fölőspéldányok külföldi értékesítésével. Ez az anyag először körözésre kerül 32 nagy könyvtár között

s ha ezek nem tartanak rá igényt, akkor ajánljuk fel külföldnek. A Pénzügyminisztérium engedélyezte a vételár kifizetését forintban. További kedvezmény, hogy a forintösszeg 40%-át időbeli korlátozás nélkül a könyvtár devizakételes könyvek és folyóiratok beszerzésére használhatja fel.

Az orvosi anyag értékesítése meglehetősen nehéz, ennek ellenére a magyar Acták és a külföldi folyóiratok igen keresettek.

Kóbor János, a szombathelyi Megyei Kórház könyvtárosa:

A hálózat megszervezése óta a hagyományos "családias" könyvtári nyilvantartásokat fokozatosan át kell alakítani az új követelményeknek megfelelően.

Könyvtárunkban sikerült nemrégiben nagy raktárfelületet létesíteni oly módon, hogy beállítottunk egy belső - a könyvtárhelyiség nagyobb oldalfalával párhuzamos - dupla állványt. Ezzel a könyvtár befogadóképességét létszeresére növeltük.

A tagkönyvtárosok állandóan változnak; nem tanulják meg a könyvtár alapvető tudnivalóit sem. Szükséges lenne a fluktuáció megakadályozására, hogy az intézmény legalább valamilyen jelképes összeggel honorálja munkájukat. Reméljük, hogy még ebben az évben sor kerül a tagkönyvtárak ügyrendjeinek elkészítésére is.

A tagkönyvtárakat - nagyságuk és jelentőségük szerint - valamilyen formában kategorizálni kellene és a kis könyvtáraknak nem kellene devizakeretet juttatni, így az alközpontok jelentős munkától és sok bosszúságtól szabadulnának meg.

Javasolom, hogy a Gyógyszertár Vállalatok a KÖJAL-ok mintájára önálló alközpontot alakítsanak.

A centralizálás - megyei szinten - könyvtári szempontból igen igen ideális, ha nem lenne sok olyan orvos, aki azt szeretné, hogy a könyvtár, könyvtárossal és könyvvállománnyal együtt költözzön be a szobájába. Ezért - ha az olvasótól, az orvostól nem akarunk elszakadni - bizonyos decentralizálást fenn kell tartani.

Lehetetlennek és megoldhatatlannak tartom azt a javaslatot, hogy az alközponti könyvtáros kijárjon a tagkönyvtárakba könyvtári munkát végezni. Én magam egyetlen napra sem tudnám otthagyni a kórház könyvtárát. Helyes lenne, ha az OOK a kiadványairól propagandaanyagot adna ki, esetleg kiadványonként különböző színű röpcédula formában.

Az Orvosi Hetilap kiadhatna egy név- és tárgymutatót százéves működéséről, ezzel nagyon megkönnyítené a kutatók munkáját.

Szeretném kérni, hogy az értekezlet anyagát valamilyen formában kezünkbe kaphassuk.

Végül be szeretném jelenteni, hogy sok régi magyar folyóiratunk van, amelyet szívesen átadnánk az igénylő könyvtáraknak.

dr. Székely Sándor felolvassa a bratislavai Orvosegyetem könyvtárigazgatójának táviratát:

"Orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók országos értekezletének sok sikert kíván dr. Zoltán Sykora igazgató, Bratislava."

Zallár Andor, a Szegedi Orvostudományi Egyetem könyvtárának vezetője:

Az OOK szervezeti és működési szabályzata nem tér ki részletesen a könyvtárak segédüzemeire. Ez sok vitára ad alkalmat, ezért jó lenne tetelesen rögzíteni hovatartozásukat.

Ha megvalósul a központi könyvtári szervezet, megnövekszik a könyvtár olvasóforgalma is, hiszen pl. nálunk 36 intézet és klinika anyagát egy helyen találja majd meg az érdeklődő.

A beszámoló az 1000-5000 kötetig terjedő könyvtárak személyi ellátottságát részletezi. Helyesebb lett volna, ha a 2000 fölöttiekből kaptunk volna adatokat.

Végül a vezetők szerepével kapcsolatban - az ő könyvszeretetüket tükrözi a könyvtár - szeretném megemlíteni a deszki Csont TBC Gyógyintézet igazgatóját, dr. Michailovits főorvos urat, aki a semmiből igen szép könyvtárat teremtetts.

Bányai Mária, az Országos Koranyi TBC Gyógyintézet Könyvtárosa:

Az orvosok az legtöbb esetben idegenkednek a könyvtár praktikus használatától, nem ismerik, nem veszik igénybe. Ezért az egyéb szakmapolitikai előadásokhoz hasonlóan helyes lenne, ha az OOK szervezne ilyen előadásokat, ahol az intézet kutatóival megismertetnék a korszerű könyvtárhasználat módszereit.

A folyóiratok statisztikai bejelentésénél nagy differenciák adódnak a számszerű adatokban. Ugyanis a bekötött folyóiratnál egy kötet egy egység, kötetlennél viszont egy évfolyam, és ezekből kötés után 2 - 4 kötet is lesz. Helyes lenne a folyóiratok tartalomjegyzékeit külön tárolni, hogy a folyóiratévfolyam kötetése vagy kikölcsönzése esetén is tudjunk felvilágosítást adni a folyóirat cikkeire vonatkozóan.

A költségvetésnél a GH különválasztja a könyv- és folyóiratkeretet. Ezt a keretet terhelni azután az egyes osztályok nem orvosi jellegű könyv és folyóiratb. szerzése is. Helyes megoldás lenne különválasztani az orvosi könyvtár keretét.

Javaslom az OOK-nak, hogy az országba járó minden folyóiratot egy-egy szakemberrel referáltasson és ezeket a referátumokat gyűjtse.

Az indexek megjelenése, mint ezt már többen említették, valóban igen nehézkes, ezen a téren intézkedésekre lenne szükség.

dr. Adler Péter egyetemi tanár, a Debreceni Orvostudományi Egyetem Kézeny Könyvtárának felügyelője:

A devizagazdálkodás során a tartalékokat kell első sorban felhasználni és ki kell használni a lehető-

ségeket. Az egyik út az átfedések megszüntetése. A másik út a hálózat célszerű átszervezése lenne, vagyis azokban a megyékben, ahol egyetemi könyvtár van, a megyei kórházi alközpont megszüntetése. Helyesnek tartanám, ha még ennél is tovább menénk, és nagyobb területi egységeket hoznánk létre. Debrecenben szeretnénk május végén, június elején - erre "jogalapunk" nincsen ugyan - egy közös értekezletet, baráti megbeszélést tartani, hogy a folyóiratmegrendeléseket célszerűen koordináljuk és megszüntessük a többszörös átfedéseket a négy megye és a Debreceni Orvosegyetem területén. A célunk az, hogy ha el is vesszünk valamit, adjunk is érte, mást, többet. A hálózat kiépítésével a devizaköteles folyóiratok jobban koncentrálhatók a nagyobb központokban. A kisebb könyvtárak részére elegendő lenne, ha a népi demokráciákban megjelenő referáló lapokra és folyóiratokra fizetnének elő. Véleményem szerint például Hajdu-Bihar megye devizakeretének a felét nyugodtan el lehetne más célra használni, anélkül, hogy a megyét valami károsodás érné.

Az átszervezés során helyes lenne, ha az országot négy-öt körzetre osztanák és ezek között osztanák el a devizakeretet.

Az egyetemeken belül is el kell érnünk, hogy a sok kis klinikai és intézeti könyvtár helyett egy erős központi könyvtár létesüljön. A budapesti tanácsai intézmények koordinálható egységet képeznek, úgy gondolom ezzel is jelentős devizamegtakarítást érhetnénk el.

dr. Nagy András főorvos, a szolnoki Megyei Kórház könyvtárának orvostanácsadója.

Adler professzor ur olyan témát vetett fel, - több megye keretének koordinálását - amely adott esetben járható út, azonban ha helytelenül alkalmazzuk, rendkívül veszélyes lehet.

Nálunk, Szolnok megyében például oly mértékben koordinálunk, hogy devizás folyóirat kizárólag egy

példányban jár. Körözéssel oldjuk meg a folyóiratok olvastatását. Így sikerült elérnünk, hogy változatlan keret mellett, sokkal több folyóiratot tudunk rendelni.

A Semmelweis Könyvesboltban keresztül csak azok tudnak könnyen vásárolni, akik közel vannak. Így ez a forrás a vidéki kórházak számára szinten elérhetetlen.

Nagyon helyeslem ennek az értekezletnek az összehívását, ahol az orvosi könyvtárosok elmondhatták problémáikat. Összinte csodálattal fogok az OOK-nak adózni, ha ezeknek a - fejlődésből adódó - problémáknak a megoldásában megtalálja az egyedül helyes utat. /Derűtség./

Radnóti Károly az Országos Orvostudományi Könyvtár gazdasági igazgatója reflektált ezután néhány gazdasági természetű hozzászólásra, kérdésre:

A fordítókkal kapcsolatban: mivel az állományon kívüliek béralapja szűkös, fordíttatni lehet a dologiak terhére a 06-os rovatról az Országos Fordító Irodával is.

A könyvtárnak a kórházon belül külön költségvetéssel kell rendelkeznie. Ennek a keretnek a megszerzése nem harc kérdése, hanem mint többen hangsúlyozták, a vezetőket kell megnyerni, elsősorban az igazgatót és a gazdasági vezetőket. Ők azután megfelelően állítják össze a költségvetést, amelyre általában bőven van pénz. És kívánatos is, hogy a meglévő keretet felhasználják.

Az OOK Gazdasági Dokumentációs Csoportja foglalkozik normák és normatívák kidolgozásával, ezek között szerepel majd, hogy bizonyos folyóiratmennyiség megrendeléséhez mennyi könyvkötési keret szükséges. Ami a folyóiratok gazdasági leltárba vételét illeti, a folyóiratokat csak akkor kell értékkel leltárba venni - a fennálló rendelkezések értelmében, - ha a teljes évfolyam beérkezett. Addig nyilvántartást kell róla vezetni.

Ezután dr. Székely Sándor válaszolt az első napirendi ponttal kapcsolatos hozzászólásoknak.

Nagyon is igaz dr. Nagy András főorvosnak az a meggyőzése, hogy az orvosi könyvtárak problémái a fejlődésből adódnak. A fejlődés nehézségei azonban nem adnak felmentést számunkra, mert az igények nőnek és ezeket ki kell elégítenünk. Jelenleg ott tartunk, hogy a központi és alközponti munka kialakítása és megerősítése van napirenden.

A hozzászólások jelentős része is ezekkel a megoldandó kérdésekkel foglalkozott.

A könyvtáros személye, kiválasztása a jó könyvtári munka alapja, különösen ha a második napirendi pontban sorra kerülő témával kapcsolatos feladatokat is tekintjük. Ma ott tartunk, hogy könyvtárosaink többsége kezdi már megszokni és szabályszerűen alkalmazni a könyvtári munka hagyományos módszereit, de a dokumentációval és az információval csak most kezdenek ismerkedni.

A könyvtartózi kölcsönzés egyre nagyobb szerephez jut az orvosi könyvtári munkában. Különösen nagy szerepe lesz, ha megvalósul a könyvtárak profilizálása, a gyarapítás összehangolása, a gyűjtőköri elhatárolás. Elavulóban van a kölcsönzésnek az a módja, hogy a művet magát küldöngessek egymásnak a könyvtárak, egyre nagyobb szerepet tölt be a mikrofilm. Könyvtárainknak tehát be kell rendezkedniük mikrofilm leolvasásra.

A tagkönyvtárakban működő könyvtárosok képzésével, rendszeres ellenőrzésével az alközpontok egyelőre nem tudnak intenzíven foglalkozni, mivel elfoglalja őket saját könyvtáruk belső munkája. Ez bizonyos mértékben vonatkozik még az egyetemekre is. Az az alképzés, hogy nagyobb alközpontokat hozunk létre, egyelőre kissé utópisztikának tűnik.

A szocializmus fejlődése egyre gyorsul. Ez vonatkozik minden területre. Fűsz értes tervünkben - 1980-ig - a második tíz év lesz majd ugrásszerű fejlődést az egészségügy terén. Most kell kidolgoznunk azokat a módszereket, amelyekkel akkori lehetőségeinket jól ki tudjuk majd használni.

Nem valószínű például, hogy a devizakeret a fejlődéssel arányos mértékben fog nőni. Az igények viszont többszöröződnek és ezeket ki kell elégítenünk.

Az igények kielégítésére a klasszikus könyvtári módszerek nem elegendők. Előtérbe kerülnek majd a reprográfias, sokszorosító, dokumentációs és információs módszerek. Jelenlegi sokszorosítási problémáinkat radikálisan megoldani csak fejlett gépesítéssel, modern reprográfiai eljárásokkal lehet. Ez a devizával való takarékoskosságot is megkönnyítené.

Sok érdekes javaslat hangzott el amelyek megszívlelendők: néplapok az olvasópropaganda elősegítésére, tartalomjegyzék készítési módszerek. A ~~t~~ágkönyvtári munka megjavítása érdekében el kell fogadnunk Rónai főorvos elvtárs javaslatát, amely szerint kisebb könyvtárak összevonásával lehetne könyvtáros státust szerezni. Kisérletképpen ki kellene alakítani egy-egy ilyen kis ~~centrumot~~ centrumot, ahol a könyvtáros 2-3 intézet könyvtárosi teendőit látná el. A budapesti Orvostudományi Egyetemen hasonló szisztéma szerint most tömbkönyvtárakat terveznek, amely az egy épületben lévő több kisebb intézmény könyvtárainak az állományát vonja össze./ Földyné elvtársnő is ilyen jellegű megoldást javasolt a főváros több kórházi könyvtárának az összevonására.

Az ODK már foglalkozott könyvtárberendezési tervek összeállításával, természetesen előzetes kérésre. Így a Borsod-Abaúj megyei újonnan épült kórház könyvtárának a berendezéséhez már adtunk fotodokumentációs anyagot. Az egyetemi megyékben a megyei kórház könyvtárának az egyetemi könyvtárhoz való csatolását a pozíciószólók helyesléssel fogadták. Itt inkább talán az egyetemek részéről találkoznunk majd ne székekkel.

Ringelmann főorvos javasolta a gyűjtőkör elhatárolását. A gyűjtőkör elhatárolás azonban csak arra terjed ki, hogy milyen tárgykörben köteles a könyvtár szerzeményezni, és nem tiltja az egyéb témájú művek beszerzését.

A Gyógyszertár Vállalatok ügyét meg kell vizsgálni, és ha a feltételek megvannak, meg lehetne valósítani a KÖJAL-okhoz hasonló alközponti tömörítésüket.

Végül: javaslatot kell kidolgozni az orvostanhallgatók irodalomkutatási képzésére vonatkozóan.

TÁJÉKOZTATÁS AZ ORVOSI KÖNYVTÁRAKBAN^x

I.

A tájékoztatásról általában

A könyvtárak bizonyos értelemben mindig tájékoztató szolgálatok voltak, a "tájékoztatási szolgálat" mélyebb értelmezése azonban a természettudományok fejlődésének következménye. "Hiba volna ugyan feltételezni, hogy csakis a természettudományos kutatásnak van szüksége a könyvtárak tájékoztató szolgálatára, mégis ezen a területen született meg a gondolat: meg kell bizni valakit olyan új eredmények eljuttatásával a kutatókhoz, amelyeknek felhasználása haszonnal jár."

/Foskett/. A hangsúly a haszon szón volt. Ezért fejlődött ki a világon mindenütt először az ipari-műszaki és a mezőgazdasági tájékoztatás, dokumentáció. A haszon szó azonban idővel átvitt értelemben is jelentőségre tett szert: nem haszon-e az, ha az orvos meghosszabbítja a betegek életét, régebben menthetetlennek hitt betegeket meggyógyít, vagy hatásosabb, új módszerrel operál?

Új módszerekről, eszközökről az orvosok az irodalomból értesülhetnek. A világ kb. 6 000 orvosi

^x az értekezlet résztvevőinek előzetesen küldött anyag.

folyóiratát áttekinteni természetesen senki nem tudja. Egy szűk kutatási terület irodalmának felkutatása a kutatók munkaidejének mintegy 30%-át veszi igénybe. A műszaki irodalom elemzése alapján megállapították, hogy - eltekintve attól, hogy ezzel csökken a kísérleti "hasznos idő", - az ilyen öntájékoztatás általában hiányos.

A tájékoztatással szemben megnyilvánuló igény hozta létre a szakkönyvtárakat: feleletet kellett adni a szakemberek kérdéseire. De az aktív tájékoztatás is a természettudományos szakkönyvtárakból indult ki: "a könyvtáraknak tájékoztatással - kérés nélkül is - segítséget kell nyújtania a kutatóknak és nemcsak gyűjtenie, hanem terjesztenie is kell az irodalmat". Ez a törekvés bizonyos ellenállásba, vagy semmibe-vevésbe is ütközött a szakemberek részéről. Ez a megállapítás a műszaki könyvtárakra, de külföldi könyvtárosok tapasztalatai szerint orvosi könyvtárakra is vonatkozik. A kutatók azt állítják, hogy ők ismerik a legjobban az őket érdeklő szakirodalmat. Elemző vizsgálatok kimutatták, hogy részint a folyóirateik-
kek szóródása, részint a források nem teljes ismerete következtében komoly segítség nélkül még az irodalmat jól ismerő kutatók sem jutnak hozzá mindenhez, ami hasznukra volna.

A laboratóriumi kutatás sokkal költségesebb, mint a könyvtári kutatás, előnyösebb az irodalomban

utánanézni, mit tettek már közzé, ami a munkában felhasználható. Természettudományi szakembereket különben is nagyobb haszonnal lehet laboratóriumokban foglalkoztatni, mint a könyvtárban. A publikációk tömege pedig olyan nagy, hogy mindkettővel alaposan lehetetlen foglalkozni. Jól felkészült tájékoztató könyvtáros tehát az eredményre törekvő kutatómunkából nem iktatható ki.

A jó tájékoztatás megköveteli a tárgyi tudást /a szakmában való jártasságot/, a kutatók /és más szakemberek/ szükségleteinek ismeretét és a könyvtári munkában való jártasságot.

II.

A tájékoztatási munka menete és formái

1. Alapvetően fontos, hogy az irodalom beszerzése alkalmával a művek kiválasztása a tájékoztatás szempontjainak megfelelően történjék. Akár a könyvtáros maga válogat, akár könyvtári bizottság, vagy tanácsadó közreműködésével dolgozik, azoknak a szakembereknek igényeit, szükségleteit kell figyelembe vennie, amely területen dolgozik. Ehhez meg kell ismernie azt a szervezetet, amelynek keretében dolgozik. A beszerzés eldöntésének szempontjai: nélkülözhető-e a meghirdetett mű. Legfontosabb tudomást szerezni minél több közleményről. Erre szolgálnak a kiadói jegyzékek és a különböző országok nemzeti bibliográfiái. Szakkönyvtárak tájékoztató munkájában nélkülözhetetlen a referáló folyóirat.

A könyvtárosnak a lehető legtöbb referálólapot ismernie kell, mert ezek a legfontosabb tájékoztató eszközök. Hasonló célt szolgáló kiadványfajta egy-egy tárgykör áttekintése, szemléje, az u.n. Reviews. A könyvtárosnak, amennyire lehetséges, minden általa elérhető kiadványt meg kell vizsgálnia. Minden új folyóiratot megérkezésekor gondosan át kell tanulmányoznia. Így egyrészt maga friss tájékoztatót szerez, másrészt az intézményében dolgozó szakemberek figyelmét fel tudja hívni az őket érdeklő közleményekre. Mivel erre egymaga kevés könyvtáros képes, külföldi könyvtárakban néhány kutatót, vagy más szakembert szerveznek be erre a célra és megkérik őket, hogy ne csak a maguk szempontjából olvassanak, hanem kollégáik figyelmét is hívják fel az őket érdeklő közleményekre. Az angolszász és a német kutatóintézeti, vagy kórházi könyvtárakban a fontosabb kutatási, vagy gyógyító problémák napi megbeszélés tárgyát képezik, a könyvtáros olyan tagja ezeknek a munkacsoportoknak, aki az irodalomban kutat és azt tárja fel a csoport munkája számára. A publikációk beszerzésének egyik komoly akadálya külföldön is a devizaneheztségek. Az ügyes könyvtárosok cserével segítenek magukon. Ezeket a lehetőségeket nálunk is a lehető legjobban ki kellene aknázni.

2. Folyóira tartalomjegyzék körözés a francia és az amerikai szakkönyvtárakra jellemző tájékoztató-

si forma, ahol az a felfogás uralkodik, hogy a könyvtáros felelős a fenntartó intézmény szakembereinek bibliográfiai felkészültségéért /!/.

Maguknak a folyóiratoknak a körözése ugyan hatásos tájékoztatási forma, az általános folyóiratok körözésével azonban minden szakember sok olyan cikknek is birtokába kerül, amelyek őt nem érdeklik. Az is köztudomású, hogy a szakemberek ritkán veszik magukra egy ilyen folyóiratkörözés fegyelmét és a sor sokszor megakad. Ezért hatásosabb a folyóiratok tartalomjegyzékének sokszorosítása és szétküldése. Nagy a haszna az eredeti nyelvű tartalomjegyzékek eljuttatásának, felmérhetetlenül nagyobb az anyanyelvre lefordítottaké. A tartalomjegyzék alapján igényelt eredeti folyóiratcikkek eljuttatása a második lépés.

3. Felvilágosító szolgálat /reference/. /A beszerzett művek feldolgozásáról itt külön nem teszünk említést, több helyen utalt rá az orvosi könyvtári hálózatról szóló referátum./ Itt is meg kell említenünk, hogy katalógusok nélkül /kizárólag "fejkkatalógusból"/ nincs tájékoztatás. Külön fel kell hívunk a figyelmet a szakkönyvtárakban nélkülözhetetlen szakkatalógus, vagy tárgyszó-katalógus fontosságára.

A reference-munkához a képesítést az alapképesítésen kívül a gyakorlat adja. Az olvasók által feltett kérdésekre a választ a könyvtáros kata-

lógus-bázisa alapján és bibliográfiákból állítja össze. A könyvtáros nem tudhat mindent, de fontos, hogy tudja, hol kezdje a kutatást. Nincs megalázóbb látvány, mikor a könyvtáros riadtan összevissza keresgél a segédeszközeiben, anélkül, hogy találna valamit. Nem kell természetesen "port hintonunk" az olvasók szemébe, mindenképpen be kell vallanunk, ha nem tudunk a tárgyról semmit. Nem szükséges azonban külön hangsúlyozni, hogy a tájékoztató könyvtárosnak arra kell törekednie, hogy az ilyen esetek a lehető legritkábban legyenek. Még egy fontos körülmény: a jó modor a tájékoztató könyvtárosnál nem hangsúlyozható eléggé.

Az olvasó kérdésére a könyvtáros úgy ad választ, hogy először tisztába jön a kérdés, vagy kérdés tárgyával és azután katalógusában referálólapjaiban és egyéb forrásokban a válasz után kutat.

A felvilágosító szolgálatban a megközelítésnek 3 módja van:

- 1./ szerző /cím/ szerint megközelítés /az olvasó tudja, mit keres/
- 2./ ténybeli megközelítés /pl. melyek a differenciáltabb vércsoportok/
- 3./ tárgybeli megközelítés /szakirodalmi kutatás/, amikor az olvasó a lehető legnagyobb pontossággal megnevezi az őt érdeklő tárgyat /pl. milyen közlemények találhatók a gyermekkori cukorbetegség prognózisáról/.

Szakkönyvtárakban legfontosabb a 3. kategória. A fogalmak tisztázására jók a lexikonok, enciklopédiák,

egynyelvű magyarázó szótárak. Ezek alapján nemcsak megismeri a keresett tárgyat, hanem olyan kulcsszavakat is talál, amelyek alapján majd mutatókban, indexekben keresnie kell. Legjobb mindig az általánostól a részletes felé haladni, azaz általános műveken, katalógusokban, bibliográfiákban pedig a főestályon kezdjük. Ha a katalógusokban és a címbibliográfiákban a kutatás nem járt a kívánt eredménnyel, a következő lépés az eredeti folyóiratok mutatóinak, tartalomjegyzékeinek átnézése. Ez időtrabló munka, azonban a tájékoztató könyvtáros rákényszerül erre, ha olyan területen végzi a kutatást, amelynek nincs még megfelelő referáló folyóirata, nem rendelkezik ilyennel, ill. ha ő maga még nem dolgozta fel a hozzáférhető folyóiratokat, azaz nem készített belőlük bibliográfiát, vagy referátum-katalógust. Külön ki kell emelnünk a könyvfejezetek, vagy a folyóiratcikkek végén található rejtett bibliográfiák fontosságát. Ez még akkor is nagyon jó utbaigazítást ad, ha a tárgykörből már készült önálló bibliográfia.

A szóbeli reference-ról is érdemes a kérdésre-feleletre vonatkozó feljegyzést készíteni. Az írásbeliről egyetlenül kell. A tapasztalat ugyanis az, hogy a kérdések megismétlődnek.

4. Recherche /témabibliográfia/-szolgálat. Gyakran kéri a szakkönyvtárostól egy-egy téma irodalomjegyzékének összeállítását. A választ a könyv-

táros az u.n. irodalomkutatás, vagy témabibliográfia formájában adja meg. Ha ez az olvasó kérésére történik, akkor a szolgáltatás passzív. Ha azonban a könyvtáros nem várja be az igényeket, hanem a kutatótervet, vagy az egyéb szükségleteket ismeri /pl. járványos betegségek idején/, kérés nélkül is készíthet témabibliográfiát. Ezt az aktív szolgáltatást sokhelyütt kezdeményező /iniciatív/ bibliográfiának is hívják. Szakkönyvtáraknak annyi munkát kell aktív tájékoztatásra fordítaniok, amennyi csak telik tőlük.

A témabibliográfiák összeállítása a reference-nél már említett módon történik. Az általánostól haladunk a részletes felé és még fokozottabb mértékben indexekre, referálólapokra támaszkodunk. A témabibliográfiákat szabad /karton/ formában, vagy füzet-formában /egyes lapokra egymás alá irt bibliográfiai címleírások formájában/ bocsátjuk az olvasók rendelkezésére.

5./ Egyéb szolgáltatások

a./ a fordítások

a könyvtáros egyik fontos tájékoztatási anyaga. Teljesen téves álláspont az, hogy a szakemberek ugyanis tudnak nyelveket. Világszerte éppen az ellenkezőjére panaszkodnak a szakintézmények. A jól képzett szakemberek átlagosan 2-3 nyelven olvasnak, érdeemes publikációk pedig legalább 25-30 nyelven jelennek meg. A tájékoztatás semmiképpen sem zár-

közhat el a fordítás munkája /erre azonban ritkán van ideje/, vagy a fordítások beszerzése elől.

b./ fotókópia, mikrofilm

még kevés könyvtárban kerül előállításra, azonban csere után, könyvtárközi kölcsönzésben beszerezhető dokumentum, amely az eredeti művet pótolja. Előállítása költséges, különleges berendezéseket kíván /különösen a mikrohárttyáké és a mikrokárttyáké/, mégis egyre inkább terjed, annak ellenére is, hogy az olvasók a vetített szöveg olvasásától még idegenkednek. A mikrofilm-leolvasó megszerettetése azon áll, vagy bukik, hogy az olvasó számára nélkülözhetetlen közleményt mutatunk-e be. Ha igen, biztosan leküzdi előítéletét és örül a közleménynek.

III.

Tájékoztatás a magyar orvosi könyvtári hálózatban

Köztudomásu, hogy gyakorló orvosaink nem érnek rá az irodalmat figyelemmel kísérni, gyakran nem is vesznek maguknak a fáradságot, hogy olvassanak. A legnagyobb baj azonban az, hogy könyvtáraink még nem képesek megfelelő tájékoztató munkára.

A későn kiépített magyar orvosi könyvtári hálózat fennállása óta jelentős lépéseket tett a fejlődés irányába, főfoglalkozásu könyvtárosokat állított be, jelentős számu könyvtárost képezett ki, elvégeztette, vagy beállította az alapvető könyvtári munkákat. A jövőben tovább kell lépnie: fel kell tárnia könyvtáraink állományát, be kell vezetnie a tájékozta-

tási munkát. Szó sem lehet arról, hogy ez hamarosan és teljes egyenletességgel megtörténjék, de hozzá kell kezdeni ott, ahol a könyvtár feldolgozó munkája már egyenesbe került, ahol pedig ez még nincs meg, a könyvtárosoknak tudatosítaniuk kell magukban, hogy a tájékoztatás kiépítése vár még rájuk, hogy ez a végső cél.

Könyvtáraink tájékoztató munkájára vonatkozó számszerű adatra még egyáltalán nem, vagy csak alig támaszkodhatunk.

Mint ahogyan orvosi könyvtáraink történetében más területen is, úgy itt is teljes egyenetlenséggel találkozhatunk. Vannak olyan könyvtáraink, amelyekben már évek óta foglalkoztak szervezett tájékoztatással, a tájékoztatás különböző formáival.

Az Orvostudományi Dokumentációs Központ, amelyből a hálózati központ kiépült, kezdetől fogva foglalkozott reference-szolgálatokkal. Fordításjegyzékeivel, Havi Tájékoztatóinak referátumaival, folyóirat tartalomjegyzék fordításaival, cimbibliográfiáival a szovjet orvosi irodalomról tájékoztatta aktív és passzív módon az orvosokat. 1952-től szakkatalógust készített a kurrens magyar irodalomról. Még mindig hiányosság volt azonban egyrészt az, hogy a magyar folyóirat-irodalom bibliográfiáját nem adta ki, és hogy az egyéb külföldi irodalmat egyáltalán nem tárta fel. 1957-től az OOK ezt a hiányt kívánta pótolni a MOB-bal /Magyar

Orvosi Bibliográfiával/, régebbi szolgáltatásaink folytatásaként a SZOB-al /Szovjet Orvostudományi Bibliográfia/ és a NOB-bal /Nemzetközi Orvosi Bibliográfia/. Az utóbbi két kiadványa azonban 1960-tól megszűnt. A MOB-on kívül, amely teljességre törekedve közli a magyar orvosi irodalom közleményeinek címeit, az OOK kiadja u.n. retrospektív bibliográfiáit is, amelyek 1-1 szak magyar irodalmának cimbibliográfiáját közlik 1945-60-ig.

Az OOK tájékoztató osztálya kezdettől fogva folyamatosan állít össze kérésre témabibliográfiákat. Ezeket 1962. óta havonta kiadott fordításjegyzékeiben tette közzé, kérésre a témabibliográfiák másolatait elküldi. 1962-ben kb. 600 témabibliográfiát állított össze és ugyanennyit küldött ki a fordításjegyzék alapján történt kérésre. Ugyanígy az orvosok rendelkezésére bocsátja évente elkészített kb. 300 fordításának és a tagkönyvtárak által beküldött fordítások másolatait is. 1962-ben 1600 fordítás másolatát küldte el.

Az OOK tájékoztató munkájának hiányossága, hogy nem fejtett még ki szolgáltatásai elterjesztése érdekében kellő propaganda munkát. Tapasztalat szerint még tagkönyvtárosa is némelyike sem ismeri mind a mai napig a Magyar Orvosi Bibliográfiát, a kórházi orvosokról nem is beszélve. A tapasztalat pedig azt mutatja, hogy mindenféle témakutatás megkezdése előtt érdemes a magyar irodalmat átnézni, mert a MOB-ban is tükröződik a magyar orvostu-

domány világszintje.

Sokan még mindig nem ismerik az OOK témabibliográfia- és fordításkölosönző szolgálatát, és pedig éppen olyan területeken, ahol nincs olyan fejlett könyvtár, amely ezeket a munkákat az OOK helyett elvégezné.

Hiányossága az OOK-nak még az is, hogy egyelőre nem tud folyóirat cikkreferátumokat, vagy legalább megfelelő mennyiségű külföldi folyóirataikkal bibliográfiáját magyar nyelven az orvosok rendelkezésére bocsátani. Az egészségügyi tárca még az elkövetkezendő években sem tud az OOK részére olyan anyagi lehetőségeket biztosítani, amelyek az előbb említett hiányok pótlására lehetőséget adnának. Ezért feltétlenül hálózati úton kell az orvosok tájékoztatásáról gondoskodni.

Vannak olyan könyvtáraink, ahol már régóta komoly tájékoztató munka folyik. Ezek között első helyen kell megemlítenünk egyetemi könyvtárainkat:

- 1./ A BOTE könyvtárát, ahol évek óta magas színvonalú reference-munka folyik,
- 2./ a szegedi OTE könyvtárát, amelynek különösen recherche munkája érdemel említést. Évente kb. 60 témabibliográfiát állít össze 2-10 év külföldi irodalmából.
- 3./ a pécsi OTE nemrégiben megalkult könyvtára nagy erőfeszítéssel építi ki katalógus-hálózatát későbbi tájékoztató szolgálata számára. A POTE könyvtára egyike azon könyvtárainknak, amely könyv- és folyóirat rendeléseit, segédkönyvtárának összeállítását tervszerűen tájékoztató munkájának kiépítése érdekében végzi. Tapasz-

talat-csere céljából ebből a szempontból is ajánlhatjuk könyvtárosainknak a POTE könyvtárának meglátogatását.

4./ a debreceni OTE könyvtárában mind a mai napig nem alakult ki megfelelő tájékoztató munka.

Az orvosegyetemi hálózat némelyik könyvtárában vannak komoly egyéni kezdeményezések:

így pl. a pécsi Szülészeti Klinika könyvtárában, ahol már évek óta a heti referálóülések beszámolóit referátumok formájában 5 példányban legépelik. 1-1 példányt a klinika könyvtára számára megtartanak, év végén egybekötik. A többi 4 példányt elküldik olyan szülészeknek-nőgyógyászoknak, akik valaha a pécsi Orvostudományi Egyetemen végeztek. Ezek az orvosok a kapott referátumokat 5-5 példányban újra legépeltetik és tovább küldik 5 olyan szülész-nőgyógyász kollégának, akik ugyancsak a POTE-n végeztek. Ilyen módon gondoskodik az Alma Mater könyvtára hetente kb 50 szülész tájékoztatásáról. A heti 40-60 referátum az ország különböző vidékeire eljut. /Ez a "hólabdamódszer" más könyvtár számára is követésre méltó./

Fejlett a tájékoztató szolgálata a szegedi Igazságügyi Orvostani Intézet könyvtárának is. A könyvtáros az intézetnek járó kb. 30 folyóirat fontosabb cikkeiből fordításokat, vagy bő referátumokat készít, ezek címeit szakkatalógushan tartja nyilván. Hátránya a szolgáltatásnak tökéletes elszigeteltsége. Az intézet szakemberein kívül ezekhez a szolgáltatásokhoz senki sem jut hozzá.

Ugyancsak évek óta folytat tájékoztató munkát az Országos Közegészségügyi Intézet Könyvtára. A könyvtárba járó 260-270 folyóirat cikkeinek címeit eljuttatja az OKI egyes osztályaihoz, ill. kutatócsoportjaihoz. Azokat a cikk-címeket, amelyeknek tárgyával egyik osztály sem foglalkozik, a könyvtár cikk-katalógushan tartja nyilván esetleges érdeklődők számára.

Az OKI könyvtárának újabb tájékoztatási eszköze a "folyóiratreferátumok a településegészségtudomány és járványtan köréből" c. kiadványa, amely bő referátumokat közöl az említett tárgykörből. Havonta kétszer jelenik meg.

Intenzív fordítói szolgálata van az Állami Fodor József TBC Gyógyintézetnek, folyamatosan fordított, ill. referáltat olyan cikkeket, amelyek az intézet szakembereinek érdeklődésére számot tarthatnak. Az így elkészített és az OOK-nak beküldött fordítások száma havonta: 12-15.

/Az OOK-nak többszöri felszólítás ellenére is csak 7 intézet küldött be 114 fordítást 1962-ben. Meggyőződésünk azonban, hogy az országban sokkal több orvosi tárgy fordítás készül, amelyek azonban elszigeteltségükben nem jutnak el az orvosoknak csak egy kis részéhez. Éppen a már említett anyagi okok miatt ezt a hiányosságot feltétlenül fel kell számolnunk/.

Folyóirat cikk-katalógusa, ill. referátum-katalógusa van még:

- 1./ az Országos Idegsebészeti Kutatóintézetnek
/folyóirat cikk-címek saját szakrendben/
- 2./ az Országos Gyógyszerészeti Intézetnek
/referátum-katalógus/
- 3./ az Országos Élelmezéstudományi Intézetnek
/cikk-katalógus/
- 4./ az Orvostovábbképző Intézet Röntgen-tanszékének
/referátum katalógus saját szakrendben/

A többi országos intézetünk könyvtárában vagy nincs még tájékoztató katalógus, vagy most kezdik kiépi-

tését. A közeljövőben akarja tájékoztató katalógusát felállítani és tájékoztató munkáját elkezdeni pl.

5./ Joliot Curie Sugárbiológiai Kutatóintézet.

Egészen gyenge, vagy teljesen hiányzik a tájékoztató munka a megyei egészségügyi intézetek könyvtáraiban és ez természetes is. Ezeknek a könyvtáraknak egy részét létre kellett hozni, más részében az alapvető könyvtári munkákat kellett elvégezni, egy részük még ma sem tart ott, hogy tájékoztatásra vállalkozhatnék. Mivel a könyvtárak adatszolgáltató munkája is hiányos, nincsenek számszerű adataink a könyvtárak állományának kihasználtságáról, a területi tagkönyvtárak tájékoztató munkájának állásáról. Az OOK tájékoztató osztályának 1962. évi saját szolgáltatásaira vonatkozó statisztikája szerint Hajdu-Bihar és Békés megyéből alig két-három orvos fordult az OOK-hoz, holott éppen ezekben a megyékben nincsenek megfelelő tájékoztató könyvtárak.

Vannak természetesen a kórházi könyvtárak körében is kivételek, ilyenek pl. a kaposvári kórház könyvtára, a veszprémi kórház könyvtára stb. Meg kell azonban állapítanunk, hogy a tájékoztatás itt főképpen saját kórházuk orvosai számára történik.

IV.

Feladatok

Figyelembe véve hálózati könyvtáraink jelenlegi helyzetét, a tájékoztatási munkát még nem kezdhethjük meg mindenütt. Feltétlenül meg kell azonban kezdenünk ott, ahol a leltározási, katalógizálási munkák már rendben vannak. Könyvtárseink most fogják majd lezárni eddigi munkájuk gyümölcsét, részük lesz abban az örömben, hogy a szakembereknek komoly segítséget tudnak majd nyújtani.

Hálózatunk tájékoztató munkáját 6 irányban kell fejlesztenünk:

1./ Az OOK által nyújtott központi szolgáltatások igénybevételeivel. Hálózati könyvtáraink vizsgálják meg állományukat, rendelkeznek-e a Magyar Orvosi Bibliográfia 1957-től kezdődő évfolyaival, beszerezték-e már a fenntartó intézményüket érdeklő retrospektív szakbibliográfiákat. Rendelkeznek-e az 1945-56-os évek magyar orvosi könyvtermését feltáró bibliográfiával. Hálózati munkájukhoz szükségük van a Magyarországra járó külföldi orvosi folyóiratok lelőhely-jegyzékére, könyvrendeléseikhez a Tájékoztató a külföldi orvosi könyvekről c. jegyzékre. Amennyiben ezekkel nem rendelkeznek, ezeket szerezzék be, ill. jelentsek az OOK-nak, hogy a megrendelteket nem kapják folyamatosan. Vegyék igénybe az OOK ké-

résre összeállított és 1963. óta a Horusban köz-
zétett témabibliográfiákat és az ugyancsak Horus-
ban publikált fordításokat.

Vegyes igénybe az OOK fotókópia és mikrofilm-
szolgálatát. Bármely, a hálózatban megtalálható
folyóiratokról bármely tagkönyvtár kaphat - meg-
felelő díjazás ellenében - fotókópiát, vagy mik-
rofilmet.

2./ A tagkönyvtárak szolgáltatásai az OOK-nak a
hálózat számára. Jelentősen növekedhet az OOK
fordítási és témabibliográfia archívuma és ezzel
az egész ország orvosai számára forgalmazható
fordítási és bibliográfiai anyag mennyisége és
választéka, ha a tagkönyvtárak a Fodor József
TBC Gyógyintézet mintájára rendszeresen beküldé-
nek az OOK-nak fordításaik, témabibliográfiáik
egy-egy példányát. Az említett szolgáltatások ci-
me ugyanis a beküldő könyvtár nevének megjelölé-
sével bekerül a Horusba.

3./ Az alközpontok tájékoztatási szolgálatának
kiterjesztése hálózatuk területére. Ehhez elsősor-
ban arra van szükség, hogy az alközpontok rendel-
kezzenek megfelelő segédeszközökkel. Mivel a de-
vizaigényes referálólapok nagyon drágák, a refe-
rálófolyóirat bázis kiterjesztésére ajánljuk két
devizamentes referálólap ill. kartonszolgálat be-
vezetését: a Referativnui Zsurnal 13 szekcióját
és a Medizinische Dokumentationsdienst c. kar-

tonszolgalat megfelelo, az OOK által már többször meghirdetett sorozatait.

A tájékoztatás egyszerű, és igen hatásos módja a folyóirat tartalomjegyzék szolgálat. Az alközpontnak járó folyóiratok tartalomjegyzékeinek lesokszorosítása és eljuttatása a megye összes orvosaihoz részint biztosítaná bizonyos folyóiratcikkek megismertetését, a szolgálat kifejlesztése ugyanakkor jelentős mértékben fokozhatná a devizás folyóiratok koordinálási lehetőségeit. Az alközpont többféle folyóirattal rendelkezhetne, ezek tartalomjegyzégeit juttatná el a potenciális olvasókhoz /a megye összes orvosaihoz/. Ezzel az alközpont már jelentős lépést tehet tájékoztatási feladatának teljesítése érdekében. 1963-ban az OOK két megyében tervezi az említett szolgáltatást kísérletként bevezetni. Ezúton is felhívjuk megyei alközpontjaink figyelmét erre a szolgáltatásra.

4./ A tagkönyvtárak önálló szolgáltatásainak kiépítése. Minden tagkönyvtár költségvetési keret hiányában nem építhet ki önálló tájékoztatási bázist. Azonban azokban a kis könyvtárakban, ahol könyvtáros működik, gondoskodni kell arról, hogy - mielőtt az alapmunkák elkészültek - a fenntartó intézmény szakembereit tájékoztatni tudja a könyvtárközi kölcsönzés, a hálózati központ és a vonatkozó alközpont szolgáltatásainak maximális igénybevételeivel.

5./ Az országos intézetek könyvtáraiban a dokumentáció kiépítése. Mivel az országos intézetek egy-egy szak irodalmát képviselik országunkban és már némelyikükben megvannak a tájékoztatás spontán kialakult formái, ezeket kívánja az OOK tovább fejleszteni, ill. kiépíteni.

Azokban az országos intézetekben, ahol már folyamatos dokumentáció folyik, az OOK decentralizálni kívánja a tájékoztató munkáját olyan módon, hogy a kért téma kidolgozását annak a könyvtárnak adja át, amely a kérdés tárgyának dokumentációjával foglalkozik. Ilyen intézetek eddig az OKI Könyvtára, az Országos Gyógyszerészeti Intézet Könyvtára, az Országos Idegsebészeti Kutatóintézet Könyvtára. Megjegyezzük, a tapasztalat azt mutatja, hogy ilyen jellegű kérésekkel ritkán fordulnak az OOK-hoz, amiből arra lehet következtetni, hogy ezeket az igényeket az országos intézetek ellátják.

Első lépésként valamennyi országos intézet könyvtárában a neki járó folyóiratok alapján cikk-katalógust kell szerkeszteni a már említett intézeti könyvtárakhoz hasonlóan. Jól működő folyóirat cikk-katalógus továbbfejlesztését jelenti a bibliográfiai címleírások kiegészítése referátumokkal, ill. annotációkkal. Innen már csak egy lépés a referáló folyóiratok kiadása.

6./ Kórházi könyvtárainknak a jövőben fel kell használniuk az orvosi referáló-ülések anyagát.

Módot kell találniok arra, hogy az elhangzott referátumokat írásban rögzítsék és katalógusokban tartsák nyilván. Legalkalmasabb erre a célra az A₆-os méretű katalóguscédulák alkalmazása, amelyekre a bibliográfiai címleírás alá a referátum szövege is ráfer. A referátumok egyik példányának beküldése az OOK-nak, elősegitené, hogy a referátumok az egész hálózat orvosai számára hozzáférhetőkké váljanak.

Az OOK kéri a hálózati könyvtárosok és tanácsadó orvosok hozzászólásait, javaslatait.

dr. Székely Sándor az OOK igazgatója megnyitja a második napirendi pont vitáját:

A dokumentáció és a tájékoztatás nálunk már hosszú múltra tekint vissza, hiszen az Országos Orvostudományi Könyvtár elődje az Orvostudományi Dokumentációs Központ volt. Módszereink azonban nem tekinthetők véglegesnek, mivel a könyvtári munkán belül is ennek a területnek a fejlődése a legviharosabb.

A központi szolgáltatások - bibliográfiák, Magyar Orvosi Bibliográfia, fordításjegyzék, témabibliográfiák - nem eléggé közismertek. Hogyan lehetne ezeket a kiadványokat jobban kihasználni, milyen szolgáltatásokra lenne még szükség? Ezekre a kérdésekre várunk feleletet a könyvtárosoktól.

A hálózatban is folyik dokumentáció és információ. Ezek helyi jelentőségűek, de bizonyosan hasznosítani lehetne országosan is.

Sok intézményben komoly fordító és referáló tevékenység folyik. Ezt az anyagot is valahogyan közkinccsé kellene tenni.

Meg kell vizsgálnunk, hogy egy kis könyvtárban, ahol valaki heti 2-3 órában foglalkozik a könyv-

tárral, lehet-e önálló információs tevékenységet végezni vagy csak a központi szolgáltatások terjesztésére van lehetőség?

A dokumentáció és információ szervezetének világszerte kétféle megoldása van: 1. Központosítás, amikor egy nagy dokumentációs intézet látja el az országot kiadványokkal, témafigyelő szolgálattal stb. /Nálunk ilyen szervezet van a műszaki hálózatnak./ Ehhez nagy apparátus kell, ezért az orvosi hálózat területén nem alkalmazható. 2. Szakmai decentralizáció, amikor a tudományágon belül az egyes szakokat /onkológia, tbc, idegsebészet, stb./ egy-egy intézmény dokumentálja. Az elkövetkező években hozzáfognánk az orvosi hálózat ilyen jellegű kiépítéséhez.

Erőss László a Budapesti Orvostudományi Egyetem könyvtárának munkatársa:

Az orvosi könyvtárak munkájának végcélja - jól működő tudományos tájékoztató szolgálat kiépítése kell hogy legyen. Itt tudnánk a magyar orvostársadalomnak igazán sokat nyújtani. A könyvtáros nem lehet beszerző és feldolgozó közhivatalnok, leltárkönyvek és katalógusok függvénye, hanem a kutató egyenrangú társa a szakirodalom ismeretében és feltárásában. Az orvosi könyvtárhálózat jelenleg még a szervezés, az "első fázis".időszakában él, itt ér el eredményeket, de az olvasói igények már ma jelentkeznek a tudományos tájékoztatásra. Nekünk le kell rövidítenünk azt az időt, ami a könyvtárhálózat szervezeti alapozása és a decentralizált, lépcsőzetesen kiépülő, de központilag kézben tartott orvostudományi tájékoztató szolgálat megindítása között húzódik.

A négy orvosegyetemi könyvtár részvétele, tájékoztató munkájának további javítása nélkül nem várható döntő és gyökeres fordulat ezen a téren. Az egyetemi könyvtárak viszonylag jobb helyzetben vannak, mint a hálózat többi 400 tagkönyvtára és ezért már most előreléphetnek a tájékoztató szolgálat kiépítése felé. A BOTE nagy hagyományú könyvtára, a már hosszú ideje egyenletesen fejlődő

dő szegedi, a gyorsan kiépülő pécsi és a fejlődés előtt álló debreceni egyetemi könyvtárak előtt széles távlatok nyílnak. Az orvosi irodalom igen nagy része egyetemről kikerülő publikáció. Az egyetemeken a legintenzívebb a kutatás. Az egyetemeken van a legnagyobb könyv- és folyóiratanyag /pl. a BOTE központi és tanszéki könyvtárainak állománya 300 000 kötet/. És nem utolsósorban az egyetemek könyvtáaira azért is felelősség hárul, mert olyan lesz a jövő orvosának szemlélete, mint a mai medikusé. A jövő orvosát már medikus korában meg kell ismertetni a tudományos irodalomkutatás módszereivel, olyan szemléletet kell kialakítani bennük, hogy orvoskorukban igényeljék a könyvtár segítségét és tudják, hogy mit tud nyújtani gyógyító, kutató munkájukhoz az orvosi könyvtárhálózat.

Az egyetemi könyvtár legfőbb feladata az egyetem oktató, nevelő és gyógyító munkájának könyvtári és dokumentációs támogatása. Az egyetem tudományos életének részese, egyik központja a könyvtár és ha ez még nem egészen így van, annak oka mindig kétoldalu: a ki nem elégített igény és a ki nem használt lehetőség. A könyvtárnak, hogy tájékoztató munkáját az egyetemhez simulva tudja kiépíteni, az egyetem elismerését kell kivívnia. És ez nem tisztán anyagi kérdés /személyzet, gépek, emelkedő költségvetési keretek kérdése/, legalább ilyen mértékben szervezési probléma. Az egyetemi könyvtáraknak az eddiginél nagyobb bátorságot kell mutatniuk új utak keresésében. Az oktatási reform, a kutatási tervek, a továbbképzési program mind olyan terület, ahol a könyvtár bebizonyíthatja tudományos érettségét és azt, hogy egyenrangú társa lehet az egyetem munkájában.

Fontos kérdés, hogy a hallgató megszeresse a könyvet már hallgató korában, hogy később igényelje, és ha módja van, támogassa a könyvtárat. A BOTE beállította tanrendjébe a "Bevezetés az irodalomkutatásba" című kollégiumot, ahol a hallgatók megismerik a jövő kutatómunkájukhoz szükséges irodalomfeltárás technikáját. Ezt az ismeretet a

gyakorlatban hónapokon vagy éveken át egy jól működő hallgatói könyvtárban, könyvtáros mellett helyithetnek el. Így a hallgatói könyvtárnak bizonyos oktatási funkciója is lenne.

A tájékoztató munka döntő eleme a tájékoztató könyvtáros felkészültsége. A "tudós könyvtáros - könyvtártudós" régi ellentétpárját az élet már feloldotta. Lényeges az, hogy a tájékoztató könyvtárosnak a kutató elismerését kell kivívnia, és a kutató csak olyan szolgáltatást fogad örömmel, ami pontosan illeszkedik igényeihez. Csak az ismeri meg a kutató igényét, gondolatrendszeréhez csak az tud igazán kapcsolódni, aki maga is kutató.

Fontos feladattá válik a könyvtártudományban az olvasáslélektan kimunkálása. Minden jó tájékoztatáshoz saját kutatási tapasztalat kell, mély szakismeret legalább egy területen.

Tudásával, figyelmességével a kutatónak a könyvtáros iránti "veleszületett bizalmatlanságát" kell megtörnnie. Így érkezünk majd el oda, hogy a könyvtár munkájának legfőbb mutatója nem a katalógusok száma, a nagy könyvanyag, a növekvő keret lesz, hanem használoinak tudományos eredményei.

Ezeknek az alapelveknek gyakorlati megvalósításában a BOTE könyvtárában már értünk el eredményeket. Most "Könyvtári estéket" szervezünk, ahol társadalmi aktivisták /KISZ-tag fiatal oktatók/ részvételével egyrészt a szakirodalom újdonságai-val ismertetjük meg az olvasókat, másrészt közelebb hozzuk egymáshoz a könyvtárat és az egyetem orvosait.

Az egyetem rövidesen Xerox sokszorosítógépet és lyukkártyagépet szerez be, ezek alkalmazásával a dokumentációs szolgáltatások széles körét építjük ki. Tájékoztató szolgáltatásainkat az egyetemen kívüli igénylőkig - gondolunk itt elsősorban a társegyetemekre - is kiterjesztjük. Így a hálózati elv fontos helyet kap tájékoztatási terveinkben. Mindent meg kell tennünk azért, hogy az orvosi könyvtárhálózat célkitűzéseinek második szakasza, az orvostudományi tájékoztató szolgálat kiépítése ne a távoli jövő, hanem a közeli évek eredménye legyen.

Zallár Andor, a Szegedi Orvostudományi Egyetem Könyvtárának vezetője:

A tájékoztatás jelen helyzetének felmérésével és a megjelölt feladatokról szóló vitaanyaggal általában egyetértek. Igen örvendetes, hogy éppen a tájékoztatás mint központi probléma került napirendre. Szakkönyvtárainkban a legkisebbtől a legnagyobbig, a most alakulótól a viszonylag fejlettebbig a könyvtári tevékenység középpontjában nem lehet más, mint a jól kiépített tájékoztató munka. Tervszerűen törekednünk kell - könyvtáraink jelenlegi helyzetének megfelelően - ennek megvalósítására ill. elmélyítésére.

Semmi nem befolyásolhatja döntőbben a könyvtári igényekkel jelentkező orvosi szakemberek és a könyvtár, azon belül a könyvtáros viszonyát, mint a tájékoztató munka értéke és színvonala. Az orvosi könyvtár számára a legjobb propaganda, ha kellő eredménnyel, gyorsan válaszolhatunk az igényekre, kérdésekre, vagy kérdés nélkül adjuk meg kutatómunkához a ma már nélkülözhetetlen könyvtári segítséget.

Eme gondolatokat szeretnénk megvalósítani a Szegedi Orvostudományi Egyetem Könyvtára működésében. Szeretnénk - s mint szakkönyvtárnak ez a feladatunk is - egyetemen belül minden tekintetben adatszolgáltató intézménnyé válni. Minden tervezésnél, szervezésnél ebből indulunk ki. Fenntartó intézményünk kutató, oktató és gyógyító munkájának megkönnyítése a cél.

Ennek érdekében már 1951-1952-ben az ODK támogatásával megkíséreltük bevezetni a figyelőszolgálatot az intézetek és klinikák kurrens kutatási témájához. Kísérletünk az intézetek és klinikák társadalmi aktíváinak részvétlensége miatt abbamaradt, megvalósításáról azonban nem mondtunk le.

Mi a jelenlegi helyzet, s mi a teendő? Nincsen elegendő szakképzett személyzet, nincsenek gépeink. A társ egyetemek könyvtárai sem lesznek e téren belátható időn belül lényegesen kedvezőbb

helyzetben. Ennek ellenére foglalkoznunk kell a tájékoztatás gyorsabb, modernebb gépi módszereinek megvalósításával.

Ehhez az szükséges, hogy legalább az OOK rövidesen rendelkezék adatfeldolgozó gépi berendezésekkel, és megfelelően kiképzett személyzettel. Erre talán szakmai előljáró szervünk választ is adhatna. Hálózati egyetemi alközpontjaink tervszerű fejlesztésében súlyponti kérdés legyen a gépesítés. Kardextől a lyukkártyáig, fotoberendezésektől a gyorsmásoló készülékig minden felszereléssel rendelkezünk kell, csak ez lehet a korszerű tájékoztatásnak, dokumentációnak, információknak az alapja.

Foglalkoznunk kell a könyvtári adatfeldolgozással párhuzamosan a kórházi ill. klinikai betegdokumentáció anyagának gépesített feldolgozásával is. Ennek a korszerűsítésnek a jelentőségét nem szükséges hangsúlyozni.

Jelen időszakban a tájékoztatási formákhoz szélesítenünk kell az alapokat. Elsősorban szakképzett személyzetből álló tájékoztató csoportot kell alakítani, amely képes ellátni a tájékoztatás feladatait. Másodszor jó katalógusok, kézikönyvek, bibliográfiák és referáló lapok szükségesek. Továbbá az OOK központi dokumentációs szolgáltatásainak maximális igénybevétele és terjesztése is nagy segítséget jelent. Ezek birtokában vállalkozhattunk irodalomjegyzékek összeállítására.

Recherche-szolgálatunktól az irodalomkutatókat Szegeden 1954 óta igénylik, 1955 óta évente 50-60 témát dolgozunk fel. Ez mintegy 5-6000 tételezt jelent. E munka végzésére nyugdíjas orvosok volnának alkalmazhatók a 02-es állományon kívüli béralapból.

Nálunk hosszú éveken át nyugdíjas orvos munkatárs látta el a feladatot. Eme szolgáltatást kedvezőbb feltételek esetén növelhetnénk, mert az igény nemcsak egyetemünk, de egyetemen kívüliek részéről is megvan. Egyetemi alközpontja-

ink számára a 02-es alrovat felhasználása terén is nagyobb lehetőséget kellene biztosítani. Szabadjon megemlítenem, hogy az elmúlt évben könyvtárunk 3 főt foglalkoztatott részfoglalkozásuként átlagosan napi 4 órában. Ennek a lehetőségnek a kihasználására jó példa, hogy a helybeli Tudományegyetem Könyvtára 1962. évben a 02-es alrovát terhére 28 főt foglalkoztatott, 17 191 munkaórában, jóllehet a személyzet és az egyetemi hallgatóság száma kisebb mint az Orvostudományi Egyetemé. Az állandó könyvtári dolgozók számát megemlíteni nem is merem. Az orvostudomány és határterületeinek rohamos fejlődése, differenciálódása az orvosi könyvtárak nagyobb mértékű fejlesztését indikálja.

Ezáltal lehetőség kínálkoznék számunkra - ez nem túlméretezett törekvés - hogy egyetemünk életének összes adatát, a szakma helybeli történeti anyagát összegyűjtsük, rendezzük. Gondolok a megjelent egyetemi monográfiák, poligráfiák, dolgozatok összegyűjtésén, feltárásán kívül egyetemi vonatkozású kép- és hangarchivum létrehozására is. A tervszerű gyűjtés teljesebbé tehetné az egyetemi élet adatszolgáltatási alapjait. Az elmondottak alapján nyilvánvaló, hogy a létszám nem függhet minden esetben csak a kötettszámtól, hanem függnie kell a már bevezetett szolgáltatásoktól és az újabb feladatoktól is. Egyetemi és területi viszonylatban egyaránt igen elősegítik ill. növelik a tájékoztatás hatékonyságát az adott alközpont kezelésében levő folyóiratok lelőhelyjegyzékei, valamint a novumjegyzékek, és azok széles körben való terjesztése is.

Területi vonatkozásban könyvtárunk hatósugara messze túlhaladja a város sőt a megye területét. Főleg Délmagyarországról de azonkívül is egyetemünkről eltávozott főorvosok, orvosok hozzánk fordulnak könyvtári igényeikkel. A személyi kapcsolatok továbbá a meglevő igények kielégítése szolgáltatásaink területi kibővítését eredményezte. A környező városokban, ahol orvosi könyvtár létezik, a könyvtárosok felkeresnek bennünket

és nemcsak könyvtártechnikai vonatkozásban, de tájékoztatás tekintetében is első ismereteiket nálunk szerzik. Területileg is vállaljuk a könyvtárközi kölcsönzést, foto-dokumentációt, valamint az irodalom-kutatást is.

Megemlítem végül, hogy a gyakorló orvosok számára változatlanul hiányzik egy referálólap. E nélkül jó központi dokumentációt nem tudok elképzelni.

Az elmondottakat két egymásra ható tétel szempontjából mondtam el: egyrészt a rohamléptekkel növekvő szakirodalom, másrészt ennek feltárása iránti szükség ill. igény figyelembevételével.

Bernal professzor szavai találóan fejezik ki a helyzetet, mely szerint: "könnyebb ma egy új tudományos felfedezésre jutni, mint megállapítani, hogy a problémát megoldották-e már?"

Tehát mindent összegezve, a jelen helyzetet figyelembe véve tartós megoldást csak a magasabb igényű gépi eljárások tudnak majd biztosítani.

dr. Gál Imréné, az Országos Közegészségügyi Intézet könyvtárának vezetője:

Az Országos Közegészségügyi Intézet Könyvtára az ország legnagyobb higiénés szakkönyvtára. Szerkesztése, feldolgozó munkája és bibliográfiai tevékenysége általában olvasószolgálatunk igényeinek kielégítését célozza és különösen az Intézet dolgozóinak gyors és kurrens tájékoztatását szolgálja.

Beszerzéseinkben a közegészségügynek, alap- és segédtudományainak, valamint számos határterületének irodalmát teljességre törekvően gyűjteni természetesen nem tudjuk. A periodika irodalom kiválogatásában alapelvünk egyrészt, hogy a régi, sok éve, évtizede járó folyóiratainkat folytassuk, másrészt, hogy a közegészségügy egyes területeinek önálló speciális tudományággá szakosodása következtében indult új folyóiratokat a lehetőség

szerint megszerezzük. Ugyanakkor azonban éppen a tudomány és közegészségügy nagyarányu és sokirányu fejlődése miatt, valamint a közegészség-tudomány számtalan határterülete miatt, nem hanyagolhatjuk el az orvostudomány és általában a természettudományok, az alkalmazott tudományok legújabb eredményeit regisztráló folyóiratok beszerzését sem. Szükségünk van olyan irodalomra, amely nem a specializált szakembert, hanem általában a művelt kutatót tájékoztatja az őt nem szorosan érdeklő általános jellegű eredményekről, felfedezésekről, új koncepciókról.

Könyvtári tájékoztatásunk alapja tehát a könyvtár jellegének, gyűjtőkörének, célkitűzéseinek alapján összeválogatott és feldolgozott állomány. A referencia-szolgálat napi rutinmunkánk jelentős része, - amelyben a könyvtár katalógusain, bibliográfiáin túl saját bibliográfiai tevékenységünkre: témafilgyelőszolgálatunkra támaszkodunk. 1951 óta figyeli az Intézet könyvtára a periodikákban megjelenő tudományos kutatóinkat érdeklő cikkeket. A figyelt témák az Intézet rutinmunkájához, tudományos munkatervéhez és az Orvostovábbképző Egyetem Közegészségügyi Járványügyi tanszék oktató-továbbképző tevékenységéhez igazodnak. Természetesen nincsen és nem is lehet szó arról, hogy a könyvtárunknak járó periodika irodalmat teljesen feldolgozzuk. A válogatás részben mechanikus - és részben értékelő is. Mechanikus annyiban, hogy figyelő szolgálatunk nem terjed ki egy-egy azükabb szakterület speciális folyóiratainak szakmájukkal foglalkozó cikkeire. Így pl. nem figyeljük a víruskutatás folyóiratait virológiai cikkekre, minthogy ezek a periodikák ugyanis a víruskutatók kezébe kerülnek. De figyeljük egyrészt ugyan ezeket a folyóiratokat is esetleg más, rokontémával foglalkozó közleményeik szempontjából és figyeljük másrészt az egyes speciális szakterületek irodalmának szóródását az általános orvosi folyóiratokban, a higiéné szélesebb területeit tárgyaló periodikákban.

Értékelő a válogatás olyan szempontból, hogy elsősorban azok a cikkek kerülnek feldolgozásra,

amelyek új vizsgálati eljárásokat, új tudományos eredményeket tartalmaznak, vagy amelyek összefoglaló jellegűek. Ebből következik, hogy a megfelelő kiválogatáshoz nem elég a folyóiratok tartalomjegyzékének átfutása, az esetek többségében szükség van legalább is a cikkek összefoglalásának elolvasására, sok esetben magának a cikknek átnézésére is.

A kijelölt cikkek bibliográfiai adatait 8 példányban átütéssel kigépeljük. Az egyes címeket az Intézet tudományos osztályaihoz kéthetente eljuttatjuk, a kutatók a kiküldött címek alapján is olvasásuk és kölcsönzik folyóiratainkat. A szétküldött anyagot az egyes osztályok maguk is felragasztják és különböző szempontok szerint gyűjtik és rendezik, esetleg speciális területük szakfolyóiratainak cikkeivel kiegészítik. Maga a könyvtár a kigyűjtött címeket tárgyszavas cikk-katalógusban tartja, ahova minden cím annyi helyre kerül, ahány tárgyszóhoz tartalmilag besorolható.

Havonta átlagban 240 darab periodika érkezik könyvtárunkba. A kurrens bibliográfiák és referáló folyóiratok, valamint a közlönyök, értesítők és figyelőszolgálat szempontjából elesnek, ugyancsak nem figyeljük kémiai és gyógyszerészeti folyóiratainkat sem. A többi folyóirat tartalomjegyzékét átnézzük és statisztikai átlagban havonta 60 folyóiratsszám mintegy 200 cikket dolgozzuk fel, havonta kb. 300 figyelőcédulát küldünk széjjel és 220-230 katalógus cédulát osztunk be cikk-katalógusunkba. Olvasótermi cikk-katalógusunk jelenleg két év anyagát tartalmazza, az előző tíz év anyagát, a mintegy 20 000 címfelvételt külön tároljuk.

Figyelőszolgálatunk jelentőségét a kurrens és gyors tájékoztatásban látom, amely rugalmasan alkalmazkodik az Intézet igényeihez, továbbá abban a tényben, hogy anyagunk az egész közegészségügyre és határterületeire együtt van egy cikk-katalógusban. Ez az előny még akkor is érvényesül, amikor a nagy indexelő és referáló folyóiratok /hosszabb-rövidebb átfutási idő után/ az általunk is feldolgozott anyagot teljesebben és mélyebben, referálva is hozzák.

1962-ben indította meg az Intézetünkben működő Orvostovábbképző Egyetem Közegészségügyi Járványügyi tanszéke "Folyóiratreferátumok a település-egészségtudomány és járványtan köréből" című kiadványát, amelynek célja elsősorban a Közegészségügyi Járványügyi állomások tájékoztatása a külföld irodalmáról. A referátumokat tudományos kutatók készítik, s részben természetesen azokról a cikkekről készülnek, amelyekre a könyvtár figyelőszolgálatára hívta fel a figyelmet. A referátumok címanyagát ugyancsak tárgyszavas cikk-katalógusban tartjuk nyilván.

Körülbelül ennyi volt az amit tömören mondani tudok arról, hogyan segíti a könyvtár az Intézet tudományos munkáját. Most még engedjék meg nekem, hogy hozzászóljak egyrészt az OOK által kiadott anyaghoz, másrészt talán saját korreferátumomhoz is. Előre becsátom, hogy lelkes dokumentalista vagyok és tökéletesen egyetérték a dokumentáció jelentőségével, szükségességével. De most egy kicsit meg vagyok ijedve. Meg vagyok ijedve attól, amit az OOK tájékoztatásról szóló anyagában a "Feladatok" címszó alatt olvastam, ami többek között azt mondja, hogy miután az egészségügyi kormányzat a központi dokumentáció költségeire még évekig nem tud keretet adni, az OOK az országos intézetek könyvtáraiban a már meglévő tájékoztató munka csiréit akarja felhasználni, ezekben a könyvtárakban ki akarja építeni a dokumentációt. De vajjon az egészségügyi kormányzat az OKI könyvtárának fog erre a célra dokumentalistákat, felszerelést adni, ha a központi dokumentációs szervnek nem adott? Mert az, amit én figyelő szolgálatunkról, annak méreteiről elmondtam, a maximális amit adott személyi és anyagi ellátottságunk mellett teljesíteni tudunk. Ha figyelőszolgálatunk már nem csak az irodalom szóródását figyelné, hanem az egész higiéné területét, ez még fokozottabb értékelő válogatás mellett is munkánk megduplázódását, valószínűleg megháromszorozódását jelentené. És akkor hol vagyunk még a további céloktól, az annotációtól, a referátumtól?

Annak le mérésére, hogy a könyvtárunkban folyó tájékoztatás az Intézet tudományos munkáját mennyiben segíti, kidolgozott analitikus módszereink természetesen nincsenek. De közvetett bizonyítékát kapjuk akkor, amikor figyelő céduláink szétküldése után 1-2 napig nem győzzük a kölcsönzést lebonyolítani. Vagy amikor Intézetünk tudományos referáló ülésein olyan irodalmi adatokra hallunk hivatkozást, amelyeket mi szolgáltattunk a kutatóknak, vagy amikor az Intézet munkatársaitól megjelent publikációk egész sorában találjuk a könyvtár által gyűjtött bibliográfiai hivatkozásokat. Könyvtárunk dolgozóit ilyenkor jogos büszkeség tölti el, mert ez tájékoztató tevékenységünk haszná és munkánk igazi elismerése.

dr. Mihályi Györgyné, az Országos Onkológiai Intézet könyvtárosa:

A könyvtári tájékoztató munka menetét és formáit véleményünk szerint adaptálni kell az illető Intézet munkájához. Ez pedig csak úgy képzelhető el, ha a könyvtáros jól ismeri a tudományos munkával foglalkozók munkaidejét és irodalmi igényeit.

Már az irodalom beszerzésekor nagy segítséget nyújt a könyvtárosnak, ha nyilvántartja az Intézet orvosainak, kutatóinak irodalmi ill. tudományos munkásságát.

Mivel a klinikai kutatók Intézetünk adatai szerint munkaidejük csaknem teljes egészét rutin munkával töltik, ezért részükre a könyvtári tájékoztató szolgálat nélkülözhetetlen. A könyvtárba érkező folyóiratok tartalomjegyzékét a könyvtáros átnézi és felhívja a kutatók figyelmét a témájukkal kapcsolatos cikkekre. A folyóiratok ezután az egyes kutatókhoz kerülnek. Természetesen a kutatók is felhívják a könyvtáros figyelmét szakközlönyük olvasása közben más kutatók témájára is.

Intézetünk könyvtárában a referáló ülésekre a könyvtáros előkészíti az egyes referensek számára a témájukkal kapcsolatos folyóiratcikkeket. A heti referáló ülések beszámolóit begyűjti. A referátumokról katalógus kartonok készülnek.

A magunk részéről tehát a legfontosabb feladatnak azt tartjuk, hogy a könyvtáros ismerje a kutatók tematikáját. Ez teszi lehetővé a szakkönyvek helyes beszerzését, a könyvtári figyelőszolgálat megszervezését. A figyelőszolgálatban az intézet idegen nyelvet beszélő kutató munkatársai kivétel nélkül részt vesznek.

Intézetünk Könyvtári Bizottsága a könyvtárosok sokrétű munkájában komoly segítséget és támogatást nyújt.

Kapronczay Istvánné, az Országos Orvostörténeti Könyvtár munkatársa.

Az Országos Orvostörténeti Könyvtár 1951-ben alakult, 6.000 kötettel, állománya ma mintegy 141 000 kötet.

A könyvtár gyűjtőköre: a gyógyítás történetét rögzítő irodalom és ennek kiegészítése, különböző érmék, fényképek, orvosi műszerek, patikaedények stb.

A könyvtárnak öt dolgozója van, ennek ellenére tájékoztató tevékenységet is végez. 1955-től kiadjuk az Orvostörténeti Könyvtár Közleményei című folyóiratunkat. A cikkek német, orosz, angol vagy francia nyelven összefoglalót is adnak. Először az eddig megjelent kötetekhez, majd azontul minden tíz számhoz mutatót is fogunk adni. A kiadvány már tekintélyt szerzett magának, külföldi szakkörökben is forrásnak tekintik.

A gyors tájékoztatás igen gyakori, sok kívánsággal fordulnak hozzánk, érdeklődnek az orvosok adatai, fényképek, kutatási témák iránt.

A könyvtárban rendszeresen hangzanak el orvostörténeti előadások is, ezeket írásban megőrizzük és közöljük is.

A Medicina Kiadón keresztül orvostörténeti vonatkozású könyveket is ad ki könyvtárunk. A Budapest Filmstudio - a könyvtár vezetője, Palla Ákos irányításával - orvostörténeti kisfilmet készített,

amelyet hamarosan vetítenek is filmszínházaink.

Szeretném, ha könyvtáros kartársaink közül minél többen tudnának rólunk és felkeresnének bennünket orvostörténeti vonatkozású kérdéseikkel.

Kállai László, az Országos Élelmezés és Táplálkozástudományi Intézet osztályvezetője.

A kutatók részéről nagyon örülök annak, hogy a könyvtárosok összegyűltek és végre nem csak rak-tári problémákról folyik a szó, hanem a tudományos munka elősegítése érdekében "könyv-labora-tóriumok" létrehozását tervezik.

A könyvtárosok gyűjtögetnek, mi is, ezért állan-dó harcban állunk a könyvtárosokkal. A kutató ugyanis otthon szeret olvasni és nehéz a könyvek beszerzése, nem beszélve a folyóiratokról. Elő-térbe kerülnek tehát a különböző reprodukálási módszerek. Ezek közül igen jó, a mikrokártya, sajnos azonban az előállítása nehézkes. Azonki-vül - mivel elhangzott, hogy szakmai decentrumo-kat kell létrehozni - a mikrokártya csak centra-lizált dokumentáció esetén alkalmazható.

Tisztelen azokat a fényképezőket, akik verejté-kes munkával állítanak elő egy-egy mikrokártyát, viszont ezek az egyes darabok sokszorosításra nem alkalmasak.

Külföldön nagyon keresettek és jól felhasználják a kutatási jelentéseket. Nálunk is be kellene ezek-nek a gyűjtését vezetni. Ez lenne a legmegfelelőbb mód a párhuzamos témák kiküszöbölésére.

Elhoztam egy magamkészítette készüléket, amely lyukkártyák szelektálására alkalmas. Ehhez hason-lót - külföldit - láthatunk az előcsarnokban lévő kiállítás tárlóiban is. Ha egy szerkezet különféle formában készül el, az azt jelenti, hogy még nem találták meg a célnak legjobban megfelelő megoldást; az enyém is egy a sok közül.

Kutatási területem a laboratóriumi állatokkal kapcsolatos. E téma figyelésére most egy kollég-

tíva alakult, amely egy kis referálólap formájában fogja tájékoztatni az érdeklődőket.

dr. Bárány János, a veszprémi Megyei Kórház könyvtárának orvostanácsadója:

A dokumentáció kiépítése elképzelhetetlen megfelelő könyvtári alap nélkül. A dokumentáció viszont az orvosi igények függvénye. Ha ettől független, öncélúvá válik, felesleges munka.

A kórházakban folyó továbbképzés növeli az orvosok dokumentáció-igényét. A segédorvosi kart animálni kell a tudományos munkára, ezért évente pályázatokot hirdetünk részükre - és külön a középkezelők részére is -, a legjobb pályázatokat díjazunk. A könyvtár forgalma és a dokumentációs igény ilyenkor rohamosan nő.

A referátumokat - amelyek sajnos gyakran igen gyengék - központilag kellene gyűjteni és esetleg sokszorosítva kiadni. Így sok érdekes cikk válna közkinccsé.

dr. Ligeti Imre, a Fővárosi KOJÁL munkatársa:

A tájékoztató munka decentralizálásával kapcsolatban aggályaim vannak. Ez ugyanis egyrészt költséges, másrészt szervezetlenséget, átfedéseket eredményezhet. Legalább a szervezést kellene központilag megoldani; az egységes lektorálás jól befolyásolhatná az anyag szakmerűségét, használhatóságát. Centralizálás esetében - továbbá - a központ az erre fordítandó összeget ki tudja harcolni, ez a decentrumok esetében nincs biztosítva.

Cimbiibliográfiák, címleírások helyett referátumokat kellene az érdeklődők kezébe adni. Annál is inkább mert nyelvi nehézségek vannak /az idősebbek nem tudnak oroszul, a fiatalok kevésbé tudnak németül, franciául, a spanyol nyelvterület is teljesen kimarad/. A megoldás tehát egy referáló szemle-sorozat lenne. Természetesen minőségileg kifogástalan referátumokra van szükség. Legyen

lényegét hangsúlyozó, közöljön megfelelő adatokat. Ezért szükséges a jó lektorálás.

dr. Szepeesi Zoltánné, az OOK Tájékoztató Osztályának helyettes vezetője:

Ezuttal is fel szeretném hívni a figyelmüket arra - amint ezt több körlevél is hangsúlyozta -, hogy küldjék be elkészült fordításaikat, témaösszeállításait az OOK-nak. Ezt mi megőrizzük, hogy szükség esetén mások is használhassák.

Helyes lenne, ha kísérletképpen egy-egy megyében a terület összes orvosa részére sokszorosítva eljuttatnák a könyvtárba járó kölföldi folyóiratok tartalomjegyzékeit.

Pálffy Gyula, a szegedi Orvostudományi Egyetem Könyvtárának munkatársa:

Tegnap-i hozzászólásomban kértem a hazai dokumentáció módszereinek és eszközeinek kidolgozását. E kérdés aktualitását ma még több hozzászóló is alátámasztotta.

Erőss elvtárs hozzászólásából kiemelendőnek tartanám az egyetemeken a fiatal orvosok irodalmi felkészítését. /Szegeden ezt egy szemeszteren át kipróbáltuk és ezután ugrásszerűen megnőtt könyvtárunk látogatottsága: a szigorlók dokumentációt kértek, igénybe vették szolgáltatásainkat./ Fokozni kell tehát az olvasói igényeket.

Megállapítható, hogy ahol megvan a tudományos kutatómunka bázisa: jó kézikönyvek, segédkönyvek, referáló lapok, folyóiratok, ott aktívabb a könyvtáros, érdeklődőbbek az olvasók.

A könyvtárosnak elsőrendű feladata, hogy kielégítse a dokumentációs igényeket passzíve. Az aktív dokumentáció - amikor az olvasói igény felmerülése előtt, de annak érdekében dokumentálunk - komolyabb felkészülést kíván, már magasabb szintű munka.

Könyvtáraink nagy része a hagyományos könyvtári módszerekkel dolgozik, nem is ismernek korszerűbbet ennél, ezért szükséges az új gépek, a modern dokumentációs és információs tevékenység megismertetése, a dokumentalisták kiképzése.

Jó dokumentációt el sem lehet képzelni magyar referáló orgánus nélkül. Ezt nem is annyira a kutatók, az egyetemek igénylik, mint inkább a körzetekben vagy a vidéken dolgozó gyakorló orvosok.

dr. Székely Sándor válaszol a második napirendi ponttal kapcsolatos kérdésekre:

A második napirendi pont vitája tükrözi helyzetünket, hogy t.i. a dokumentáció terén nem állunk olyan jól, mint a könyvtári munkában. Ezért a hozzászólások is lazábban kapcsolódtak az anyaghoz, sok apróbb kérdést érintettek és sok lényeges probléma megvitatlanul maradt. A külföldi referáló folyóiratokat ismerjük. Felvetődött, hogy szükséges volna egy magyar referáló folyóirat is. Az a kérdés tehát, hogy legyen-e, és ha lesz milyen legyen. Elsősorban azt kellene megvizsgálni, hogy van-e ilyen igény. Egyesek sürgetik, mások elmondták, hogy az orvosokban nem nagy az olvasási kedv. Kétféle referáló folyóirattípus van. Az egyik részletes referátumot ad, igyekszik pótolni az eredeti cikket és minden fontosabb adatot tartalmaz. A másik csak a cikk létezéséről tudósít, legfeljebb rövid referátumot vagy annotációt közöl, s nem pótolja az eredeti cikk elolvasását.

A gyakorló orvos számára készülő referáló lap vonatkozásában pár évvel ezelőtt tettünk egy kísérletet: két éven keresztül havonta kiadtuk a Nemzetközi Orvostudományi Bibliográfiát, 30-40 külföldi folyóirat annotált tartalomjegyzékét. Ez a kísérlet azonban kudarcra végződött. Lehet, hogy ennek nemcsak az orvosok érdektelensége volt az oka, hanem az, hogy ez mégsem volt valódi referáló lap, csak annotált cím-bibliográfia.

Amikor ezt megszüntettük, megegyeztünk az Orvosi Hetilap Szerkesztőségével, hogy a lapban referáló

rovatot indítsanak. Ebben eleinte az OOK is közreműködött. Evi kb. 200 oldalon adnak referátumokat a gyakorló orvosok számára. Sajnos azonban arról sem hallottunk, hogy a könyvtárosoktól egy-egy itt közölt cikk után érdeklődnének. /Bár a kórházon kívüli orvosok eléggé kiesnek az orvosi könyvtárak hatóköréből./

A referáláshoz - különösen, ha elvárjuk a magas színvonalat - ember kell. A társadalmi munkástól nem kívánhatjuk meg a gyors referálást, pedig csak egyedül ez hatásos, nincs értelme a később közölt cikkeknek, az olvasót, a kutatót a legfrissebb eredmények érdeklik.

Az OOK most fogott egy új munkába: a magyar irodalmat referáljuk orosz nyelven, /Német nyelven ez már több mint egy éve folyik, egy év alatt mintegy hatszáz cikket referáltunk./

Többen foglalkoztak a reprodukáló eszközök beszerzésével, felhasználásával is. Az bizonyos, hogy csak a központban rentábilis a mikrokártya felvevő és sokszorosító berendezés. Mikrofilmet viszont minden fotolaboratórium tud készíteni. Az OOK is vállalja folyóiratok cikkeinek mikrofilmre fényképezését.

Megkérdezték, hogy az OOK megkapja-e terveihez az anyagi fedezetet? Mi mindennek előtt felmérjük az igényeket, meghatározzuk pontosan, hogy mit akarunk és hogy mennyibe kerül, majd előterjesztést készítünk az Egészségügyi Minisztériumnak. Az egészségügyi tárca már eddig is jelentős létszámfejlesztést adott a hálózat részére. /Könyvtáros létszámot például olyan intézmény is kapott, ahol azt maguk sem tartották fontosnak és a státust másra használták fel./

Végezetül, azt hiszem egyöntetűen megállapíthatjuk, hogy megbeszélésünk igen hasznos volt. Sokat adott az értekezlet az aktuális könyvtári és dokumentációs munka vonatkozásait illetően.

Levonhatjuk azt a következtetést, hogy érdemes évenként összegyűlni - de legalábbis sűrűbb időközökben mint eddig - problémáink megvitatására. Érdemes intenzívebben foglalkozni az igények felmérésével, hogy legközelebb több tapasztalatunk legyen, ugyanis ezen az értekezleten nagyon sok egészen eltérő véleményt hallottunk.

Nagyon köszönöm a korreferensek, felszólalók segítségét; úgy gondolom, hogy az értekezlet során jobban megismertük egymást és a személyes találkozás is közelebb hozta a könyvtárosokat egymáshoz.

-.-.-.-

